

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

A

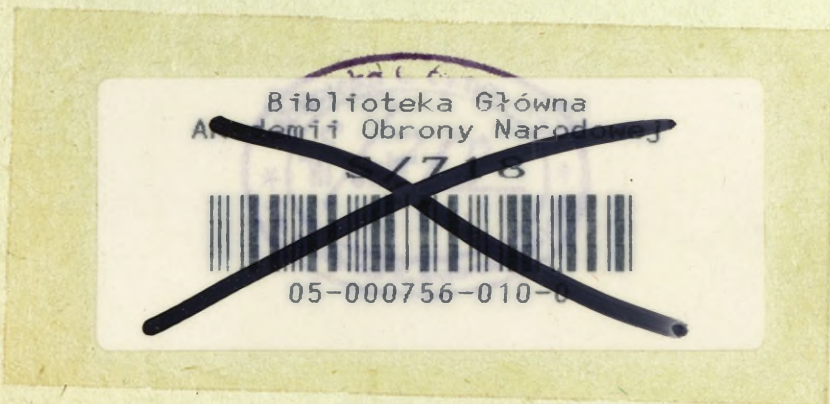
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

53

ppłk dypl. Stanisław ZAWADZKI

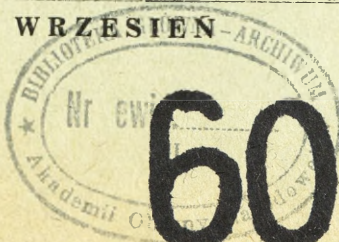
**ANALIZA WYSIĘKU ORGANIZACYJNEGO
I BOJOWEGO NAZIEMNYCH ŚRODKÓW
OPL W LWP W LATACH 1943-45**

WARSZAWA

WRZESIEŃ - ARCHIWUM

1971

60318

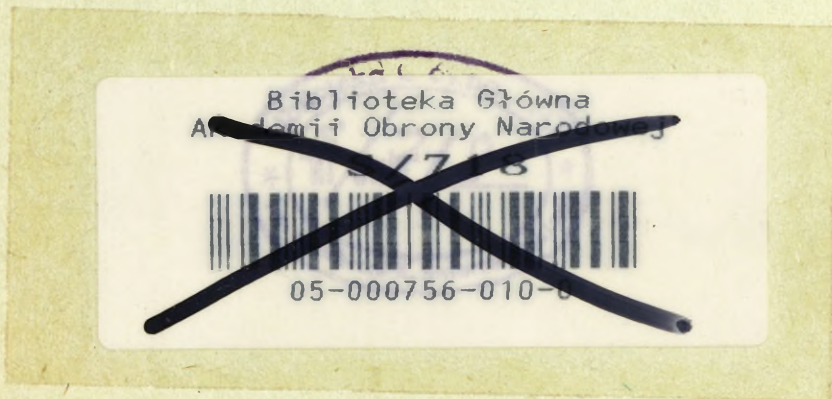
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im. Generała Broni Karola Świerczewskiego

KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

53

ppłk dypl. Stanisław ZAWADZKI

**ANALIZA WYSIŁKU ORGANIZACYJNEGO
I BOJOWEGO NAZIEMNYCH ŚRODKÓW
OPL W LWP W LATACH 1943-45**

WARSZAWA

WRZESIEŃ - ARCHIWUM

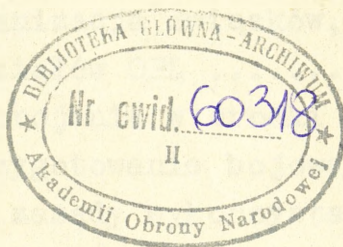
1971

60318

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
im.gen.broni K.Świerczewskiego

KATEDRA HISTORII SZTUKI WOJENNEJ

53

ppłk dypl. ZAWADZKI Stanisław

ANALIZA WYSIŁKU ORGANIZACYJNEGO I BOJOWEGO NAZIEM-
NYCH ŚRODKÓW OPL W LWP W LATACH 1943-45

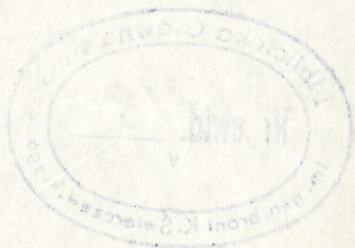

WARSZAWA

Wrzesień

1971 r.

82

SPIS TREŚCI

Str.

W S T Ę P	5
1. Wysiłek mobilizacyjno-organizacyjny ludowego WP w zakresie naziemnych środków OPL w latach 1943-1945	7
a/ formowanie i organizacja związków, oddziałów i pododdziałów OPL	7
b/ wyposażenie i uzbrojenie w środki OPL ...	14
c/ wyszkolenie i przygotowanie bojowe	15
2. Możliwości bojowe i zasady wykorzystania naziemnych środków OPL będących w uzbrojeniu ludowego WP	18
a/ ogólna charakterystyka niemieckiego sprzętu lotniczego i zasady jego wykorzystania	18
b/ teoretyczne zasady taktycznego wykorzystania naziemnych środków OPL	24
c/ możliwości bojowe jednostek OPL	26
d/ rola i znaczenie naziemnych środków obrony przeciwlotniczej w systemie OPL wojsk	32
3. Operacyjno-taktyczna analiza działań naziemnych środków OPL w działaniach ludowego WP w latach 1943-45	35
a/ charakterystyka wykonywanych zadań przez siły i środki CPL	35
Wyniki i wnioski z działalności ogniowej jednostek OPL	50

Spis treści

Str.

Wstęp 5

1. Wzrost mobilizacyjno-organizacyjny ludowego
WP w zakresie neutralnych środków OZB w 1945-1949 7

2. Organizacja i struktura neutralnych środków OZB
w latach 1945-1949 10

3. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1945-1949 14

4. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1949-1950 15

5. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1950-1951 18

6. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1951-1952 18

7. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1952-1953 18

8. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1953-1954 18

9. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1954-1955 18

10. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1955-1956 18

11. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1956-1957 18

12. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1957-1958 18

13. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1958-1959 18

14. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1959-1960 18

15. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1960-1961 18

16. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1961-1962 18

17. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1962-1963 18

18. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1963-1964 18

19. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1964-1965 18

20. Wzrost i podział neutralnych środków OZB
w 1965-1966 18

W S T Ę P

Po przeprowadzeniu dogłębnej analizy wysiłku mobilizacyjno-organizacyjnego i bojowego ludowego WP w zakresie naziemnej OPL w latach II wojny światowej, należy stwierdzić iż wysiłek ten był niemały. Po upływie zaledwie dwóch lat od rozpoczęcia formowania pierwszych jednostek ludowego WP na terenach Związku Radzieckiego i przy jego wydanej pomocy, mieliśmy w maju 1945 roku trzy dywizje, trzy samodzielne pułki, dwa samodzielne dywizjony artylerii przeciwlotniczej oraz kilka samodzielnych baterii i kompanii OPL.

W tych warunkach każda z polskich armii walczących u boku AR dysponowała 20 bateriami artylerii przeciwlotniczej, podczas gdy dla armii Polski przedwrześniowej /w ciągu 20 lat rządów kapitalistycznych/ zdołano zorganizować zaledwie średnio po 4 baterie. Wielkości te /20 baterii/, nawet jeśli odliczymy część z nich zaangażowaną dla osłony obiektów poza linią frontu, w warunkach końca II wojny światowej mogły zapewnić wojskom minimum skutecznej osłony z powietrza. Stąd też wynika konieczność właściwego przedstawienia wysiłku LWP w zakresie CPL wojsk w działaniach prowadzonych w latach 1943-1945, czemu służyć ma niniejszy skrypt.

WSTĘP

Po przeprowadzeniu dogłębnej analizy wyników mobilizacyjno-organizacyjnego i bojowego ludowego WP w zakresie nastawnej OPL w latach II wojny światowej, należy stwierdzić iż wyniki ten był niemierny. Po przyjęciu założeń dwóch lat od rozpoczęcia formowania pierwszych jednostek ludowego WP na terenach Twiżka Radzińskiego i przy jego wydobyciu pomocy, miały w maju 1945 roku trzy dywizje, trzy samodzielne pułki, dwa samodzielne dywizyjony bataliony przeciwlotniczy oraz kilka samodzielnych baterii i kompanii OPL.

W tych warunkach każda z polskich armii walczącej z bolszewicką dyktando 50 bateriami artylerii przeciwlotniczej, podczas gdy dla armii Polaków przewidziano w ciągu 50 lat rządów kilka samodzielnych, zdolnych organizować samodzielnie oddziały artylerii. Wskazując na 50 baterii, nie jest oczywiście częścią z nich zaangażowania dla oddziałów artylerii podczas II wojny światowej, w warunkach

dotychczasowej wojny światowej, wojny zapowiadanej wojny światowej, wojny z powstaniem. Jest to wyznika konieczność właściwego przedstawienia wyznika OPL w zakresie OPL wojak w działaniach wojennych w latach 1943-1945, czasu międzywojnia między innymi.

1. WYSIŁEK MOBILIZACYJNO-ORGANIZACYJNY LUDOWEGO WP
W ZAKRESIE NAZIEMNYCH ŚRODKÓW OPL W LATACH
1943-1945

Na całym szlaku bojowym jednostki ludowego Wojska Polskiego były osłaniane przez jednostki OPL od uderzeń lotnictwa niemieckiego. Przeciwlotnicy towarzyszyli oddziałom i związkom taktycznym w marszu, na postoju, biwaku, w natarciu, w obronie, podczas forsowania rzek i w pościgu, zawsze czujni, gotowi do otwarcia ognia.

a/ Formowanie i organizacja związków, oddziałów i pododdziałów OPL

Formowanie i organizowanie jednostek oddziałów i pododdziałów OPL odbywało się równocześnie z powstawaniem ogólnowojskowych związków taktycznych. Mimo wielu trudności w początkowym okresie równoległe z formowaniem 1 dywizji piechoty^{x/}, tj. w maju 1943 roku rozpoczęto organizować 1 samodzielny dywizjon artylerii przeciwlotniczej /1 sdaplot/ w następującym składzie^{xx/}:

- jedna bateria artylerii przeciwlotniczej średniego kalibru /4 działa 85 mm/;
- dwie baterie artylerii przeciwlotniczej małego kalibru /po 4 działa 37 mm/;

x/ Oficjalna nazwa 1 Polska Dywizja Piechoty /1 PDP/ im. T. Kościuszki.

xx/ Patrz schemat: Organizacja naziemnych środków OPL w LWP w latach 1943-45 - załącznik nr 1.

- pluton przeciwlotniczych karabinów maszy -
nowych kalibru 12,7 mm /5 sztuk/.

Z chwilą przeformowania 1 dywizji piechoty w 1 KPSZ^{x/}, tj. w sierpniu 1943 roku, wydzielony z jej składu 1 sdaplot stał się pododdziałem OPL korpusu. Kiedy jednak 18 marca 1944 roku 1 KPSZ został przekształcony w 1 AP^{xx/} zaistniała konieczność zorganizowania większej jednostki OPL. Początkowo zamierzano przeformować 1 sdaplot w pułk artylerii przeciwlotniczej. Wydano nawet specjalny rozkaz organizacyjny w tej sprawie nr 001/OU z 1.4.1944 roku. Później jednak zrezygnowano z tego zamiaru i na początku maja 1944 roku, na bazie wydzielonej części kadry z 1 sdaplot^{xxx/}, rozpoczęto formowanie 1 dywizji artylerii przeciwlotniczej /1 DAPlot/. Jej skład i organizacja były następujące^{xxxx/}:

x/ 1 KPSZ-1 Korpus Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR powstał 10.08.1943 r. w obozie Sieleckim nać Oką na podstawie umowy ZFP z rządem Radzieckim o dalszym rozwoju polskich sił zbrojnych w ZSRR.

xx/ 1 AP - 1 armia polska w ZSRR po scaleniu z Armią Ludową w kraju na mocy ustawy KRN z 21.7.44 r. stanowiły jednolite Wojsko Polskie.

xxx/ Zgodnie z rozkazem dowódcy 1 AP nr 05/OU z 7.5.1944 r. wydzielona została ze składu 1 sdaplot część kadry oficerskiej i oddelegowana do m. Sumy jako załączek kadr tworzącej się 1 DAPlot.

xxxx/ Szczegółowa organizacja 1 DAPlot - patrz załącznik nr 2.

- dowództwo i sztab;
- trzy /15,16,17/ pułki artylerii przeciwlotniczej mk po cztery baterie po 6 dział 37 mm;
- jeden /18/ pułk artylerii przeciwlotniczej sk, 4 baterie po 4 działa 85 mm;
- 52 przeciwlotnicze karabiny maszynowe 12,7 mm.

Trudności organizacyjne nie pozwoliły sformować dywizji w planowanym terminie tj. do połowy czerwca 1944 roku, przy czym pułki kończyły ukompletowanie w różnym czasie. 1 DAPlot jako całość zakończyła formowanie dopiero w rejonie Kiwerc.

Oprócz 1 DAPlot i 1 sdaplot w 1 armii zostały sformowane następujące pododdziały OPL:

- w marcu 1944 roku samodzielna kompania OPL przy 1 brygadzie pancерnej, w składzie 9 pkm;
- w maju 1944 roku 8 bateria artylerii przeciwlotniczej przy 1 brygadzie kawalerii, w składzie 5 dział 37 mm;
- w grudniu 1944 roku kompania obserwacyjno-meldunkowa, w składzie 15 posterunków obserwacyjno-meldunkowych^{x/};
- pluton pkm przy kompanii ochrony sztabu 1 armii WP, w składzie 3 pkm-ów.

x/ Kompania ta osiągnęła pełną gotowość bojową dopiero w styczniu 1945 r. - ZS.

W sumie więc 1 armia WP na dzień 1 stycznia 1945 roku posiadała: 1

1 DAPlot - 16 dział plot 85 mm;
- 70 " " 37 mm /wg etatu
72 działa/;
- 48 pkm plot 12,7 mm /wg etatu
52 pkm/;

1 sdaplot- 4 działa - 85 mm;
- 8 dział plot 37 mm;
- 5 pkm plot 12,7 mm;

8 baplot - 6 dział plot 37 mm;
skplot - 9 pkm plot 12,7 mm;

plut. pkm - 3 pkm plot 12,7 mm;

11 k. obs.meld.-15 posterunków obs.-meld.

Razem było: 20 sztuk dział 85 mm, 86 sztuk dział 37 mm wg etatu, a faktycznie: 84, 69 sztuk pkm 12,7 mm wg etatu, a faktycznie 65.

Jak widać z powyższych zestawień pododdziały OPL zorganizowano jedynie przy 1 brygadzie panc - cernej, 1 brygadzie kawalerii i przy sztabie 1 armii. Miały bowiem one na celu zapewnienie tym jednostkom częściowej chociaż osłony przeciwlot - niczej w ich bardziej samodzielnym działaniu do jakiego były faktycznie przewidziane. W pozosta - łych oddziałach i związkach taktycznych 1 armii WP nie było etatowych sił i środków OPL, co oczywi - ście ujemnie wpływało na ich samodzielne działa - nia.

Równocześnie z organizowaniem 2 armii WP , przystąpiono od 1 września 1944 roku w rejonie Lublina do tworzenia dla jej osłony 3 DAPlot.

Skład i organizacja tej dywizji były takie same jak 1 DAPlot^{x/}. Formowanie 3 DAPlot zostało zakończone w październiku a już w listopadzie dywizja otrzymała pierwsze zadanie bojowe - osłony Lublina - tymczasowej stolicy Polski Ludowej.

Prawie równocześnie zostaje zorganizowany również 26 paplot mk dla osłony z powietrza formującego się 1 Korpusu Pancernego. Skład i organizacja 26 paplot nie różniła się od organicznych pułków mk 1 i 3 daplot^{xx/}.

Ponadto w skład 2 armii WP weszła również 12 samodzielna kompania obserwacyjno-meldunkowa o takim samym składzie i organizacji jak 11 skomp. obs.-meld. 1 armii. W sumie 2 armia WP na dzień 15.04.1945 roku dysponowała:

- 3 DAPlot - 16 dział plot 85 mm;
 - 72 działa plot 37 mm;
 - 52 pkm pl 12,7 mm;
- 26 paplot- 16 dział plot 37 mm;
 - 16 pkm 12,7 mm;
- 12 sk obs.-meld. - 15 post. obs.-meld.

Razem było: 16 sztuk dział 85 mm, 88 sztuk dział 37 mm, 68 sztuk pkm /wg etatu 88 sztuk/.

W wyniku wyzwania nowych terenów Polski przez Armię Radziecką i Wojsko Polskie oraz planów odnośnie formowania nowych jednostek WP zaistniała wyraźna potrzeba tworzenia nowych oddzia-

x/ Szczegółowa organizacja-patrz załącznik nr 2.

xx/ Szczegółowa organizacja 26 paplot - patrz schemat nr 3.

łów i związków OPL do osłony ważnych obiektów .
Przystąpiono więc do organizowania już na pol -
skiej ziemi:

- 4 DAPlot w składzie 77, 79, 81 paplot mk,
85 paplot sk /16 dział 85 mm, 72 działa 37 mm
i 52 pkm 12,7 mm/x/;
 - 32 spaplot mk /24 działa 37 mm i 16 pkm 12,7mm/;
 - 11 sdaplot sk/12 dział 85 mm i 5 pkm 12,7 mm/.
- 4 DAPlot formowała się w rejonie Siedlec a 32
spaplot i 11 sdaplot w Kijanach koło Lublina^{xx/} .
Formowanie trwało bardzo krótko. Już w styczniu
1945 roku 4 DAPlot otrzymała zadanie bojowe, a
32 spaplot i 11 sdaplot w lutym tego roku. Wszy-
stkie te oddziały i związki weszły później w
skład jednostek Odwołu Naczelnego Dowództwa.

Równocześnie dowództwo WP zorganizowało jed-
nostki obsługi lotnisk dla polskiego lotnictwa a
między nimi także pododdziały OPL, których stan
na dzień 1.03.1945 roku był następujący:

- 1596 paplot /12 dział 37 mm, 20 pkm
12,7 mm/;
- 901 sam. bateria art. plot. /12 dział
automat. 25 mm/;
- 1131 sam. komp. plot /9 pkmów 12,7 mm/^{xxx/}

x/ 4 DAPlot miała identyczną organizację jak
1 i 3 DAPlot, pozostałe - patrz schemat
nr 1.

xx/ S. Dębniak "Szlak bojowy art.plot WP- WPL
nr 10/58 r.

xxx/ Szczegółowa organizacja tych jednostek
patrz schemat nr 4.

W sumie wysiłek organizacyjny Wojska Pol -
skiego w tworzeniu naziemnych pododdziałów, od -
działów i związków taktycznych obrony przeciwlot-
niczej w latach 1943-1945 był zatem następujący :

- trzy dywizje artylerii przeciwlotniczej ,
każda w składzie trzech pułków mk i jedne-
go sk;
- trzy pułki artylerii przeciwlotniczej mk;
- dywizjon artylerii przeciwlotniczej w skła-
dzie baterii sk i dwóch baterii mk;
- dywizjon artylerii przeciwlotniczej sk;
- bateria artylerii przeciwlotniczej mk;
- bateria artylerii przeciwlotniczej 25 mm;
- dwie kompanie przeciwlotniczych karabinów
maszynowych;
- pluton przeciwlotniczych karabinów maszy -
nowych;
- cztery kompanie obserwacyjno-meldunkowe.

W powyższych oddziałach i związkach taktycz-
nych pod koniec wojny było wg etatu: 64 działa
przeciwlotnicze sk-85 mm, 282 działa przeciwlot -
nicze mk-37 mm, 12 dział przeciwlotniczych-25 mm;
239 przeciwlotniczych karabinów maszynowych 12,7mm.
Oddziałów reflektorów przeciwlotniczych i balo-
nów zaporowych w ludowym Wojsku Polskim nie było,
co w wielu wypadkach utrudniało w poważnym stop -
niu działalność środków OPL.

Oddziały i związki OPL ludowego Wojska Pol-
skiego etatowo powinny były mieć około 9.575 lu-

dzi, w tym 1.075 oficerów, 2.850 podoficerów i 5.650 szeregowców różnych specjalności^{x/}.

Jak widać z tego zestawienia wysiłek organizacyjny był niemały, jeżeli weźmie się pod uwagę warunki i trudności w jakich powstawały jednostki OPL. Brakowało przede wszystkim własnej kadry oficerskiej i podoficerskiej, krótki był czas formowania i szkolenia, nie najlepsza baza materiałowo-techniczna procesu szkolenia itp.^{xx/}

b/ Wyposażenie i uzbrojenie w środki OPL

Początkowo były trudności z wyposażeniem i uzbrojeniem poszczególnych oddziałów i związków OPL, a szczególnie w okresie ich formowania się i początkowego szkolenia. Tak na przykład było w 18 paplot sk w czerwcu i lipcu 1944 roku^{xxx/}. Jednak wszystkie oddziały i związki OPL, przystępując już do wykonywania zadań bojowych, dysponowały prawie pełnymi podstawowymi rodzajami uzbrojenia. Brakowało natomiast z reguły środków transportowych i radiostacji, co poważnie ograniczało możliwości manewrowe wojsk.

Podstawowym uzbrojeniem polskich jednostek OPL w tym czasie były:

- armata przeciwlotnicza sk 85 mm wz. 1939 ;

x/ Cyfry te są wynikiem podliczeń etatów ówczesnych typów jednostek OPL - mogą być więc pewne nieścisłości-por. załącznik nr 5.

xx/ CAW III-208 t. 41 s. 8.

xxx/ Tamże.

- armata przeciwlotnicza mk 37 mm wz. 1939;
- przeciwlotniczy karabin maszynowy 12,7 mm wz. 1938.

Sprzęt bojowy znajdujący się w wyposażeniu oddziałów i związków OPL był nowoczesny. Upoważ - nia do tego stwierdzenia analiza danych taktyczno-technicznych właściwości radzieckiego i niemieckiego sprzętu OPL z okresu drugiej wojny światowej przedstawiona w tabeli^{x/}.

Jak widać z przytoczonych danych armaty przeciwlotnicze jak na ówczesne warunki były sprzętem nowoczesnym i wcale nie ustępowały swym odpowiednikom w innych armiach europejskich. Można jedy - nie wysunąć zastrzeżenie, co do właściwego wyko - rzystania sprzętu, ale spowodowane to było bra - kami w szkoleniu, które trzeba było realizować w bardzo skróconych terminach i przy szczupłej ba - zie materiałowej.

Ogólną charakterystykę pozostałego wyposaże - nia oddziałów i związków OPL zawiera tabela sta - nów bojowych^{xx/}.

c/ Wyszkolenie i przygotowanie bojowe

Mimo, iż od samego początku powstawania od - działów i związków OPL tak w 1 jak i w 2 armii WP kładziono duży nacisk na właściwe zorganizowanie

x/ Dane taktyczno-techniczne radzieckich i nie - mieckich dział plot-patrz tabela załącznik nr 6.

xx/ Patrz tabela - załącznik nr 5.

i przebieg procesu szkolenia, efekty tego nie zawsze były zadowalające. Złożyło się na to szereg przyczyn m.in. niski poziom wykształcenia poborowych, bardzo krótki czas szkolenia, duży zakres tematyczny, skomplikowana nowoczesna technika, konieczność utrzymywania gotowości bojowej obsług w toku szkolenia, bardzo szczupła baza materiałowa, oraz przemieszczanie się jednostek na zachód.

Większość oddziałów i związków OPL przechodzi szkolenie oparte o 2,5 miesięczny program opracowany przez Oddział OPL armii, a który stanowił podstawę szczegółowych planów szkolenia opracowywanych na szczeblu dywizji, samodzielnego pułku czy dywizjonu artylerii przeciwlotniczej. Na zakończenie programowego szkolenia przeprowadzano ćwiczenie taktyczne oddziałami połączone z ostrym strzelaniem. Chodziło bowiem o sprawdzenie stanu gotowości i przydatności bojowej tych oddziałów. O tym jak ważne było takie sprawdzenie świadczy fakt, iż po takich właśnie ćwiczeniach z pułkami 1 DAPlot, przeprowadzonych w okresie od 20 do 25.06.1944 roku okazało się, że tylko 15 paplot mk zdolny był do wykonywania zadań bojowych, pozostałe dwa pułki mk mogły być użyte jako wzmocnienie innych środków OPL, a 18 paplot sk wymagał dodatkowego szkolenia^{x/}.

Pozostałe pododdziały i oddziały OPL, nie wchodzące w skład 1, 3 i 4 DAPlot, otrzymywały wytyczne do szkolenia bezpośrednio od dowódców tych

x/ Mówi o tym meldunek dowódcy 1 DAPlot z 29.06. 1944 r. CAW III-203 t. 41, s. 8.

jednostek, przy których były tworzone i z którymi stale działały.

Na szkolenie wykorzystywano postoje w rejonach ześrodkowania, przemarsze, przejazdy transportem kolejowym i działania obronne. Obsługi do skonalono, prowadząc t.zw. "nieme strzelanie" do przelatujących własnych samolotów. Kładziono duży nacisk na zgranie zespołów, umiejętność, zamienność funkcji, a nawet zastępowanie dowódców działonów i drużyn. W toku prowadzonych już działań bojowych starano się dopasowywać tematykę szkoleniową do charakteru prowadzonych aktualnie i przewidywanych działań.

Te na ogół pozytywne wyniki jakie osiągnęto w szkoleniu w oddziałach i związkach OPL były wynikiem dużego wkładu pracy, zapału i poświęcenia kadry instruktorskiej i całego stanu osobowego.

2. MOŻLIWOŚCI BOJOWE I ZASADY WYKORZYSTYWANIA NA- ZIEMNYCH ŚRODKÓW OPL BĘDĄCYCH W UZBROJENIU LU- DOWEGO WP

Możliwości bojowe naziemnych środków OPL były uzależnione od wielu czynników m.in. od: stanu ilościowego i jakościowego oddziału, uzbrojenia i sprzętu, taktyki lotnictwa nieprzyjacielskiego, wypracowanych teoretycznych zasad użycia oraz stopnia wyszkolenia bojowego i stanu moralno-politycznego składu osobowego itp. Ponieważ stan ilościowy i jakościowy oddziałów, ich uzbrojenie i sprzęt oraz stopień wyszkolenia bojowego i stan moralno-polityczny zostały omówione w poprzednim zagadnieniu, dlatego tutaj rozpatrzone zostaną tylko pozostałe zagadnienia.

a/ Ogólna charakterystyka niemieckiego sprzętu lotniczego i zasady jego wykorzystania

W chwili napaści na Związek Radziecki Niemcy mieli nowoczesne lotnictwo liczące ponad 10.100 samolotów. Wszystkie prawie typy samolotów przechodziły w toku wojny mniejsze lub większe ewolucje rozwojowe, zmierzające do zwiększenia szybkości, zasięgu działania, pułapu i udźwigu bomb.

Charakterystykę niemieckiego sprzętu lotniczego z okresu drugiej wojny światowej przedstawia specjalna tabela^{x/}.

x/ Szczegółowe dane taktyczno-techniczne samolotów niemieckich z okresu drugiej wojny światowej - patrz tabela załącznik nr 7.

Podstawowym typem niemieckiego myśliwca był Messerschmidt /Me-109/ wprowadzony do uzbrojenia już w 1936 roku. Lotnictwo bombowe miało kilka najbardziej rozpowszechnionych typów. Do nich należały: Junkers /Ju-88/ i Heinkel /He-111/ oraz bombowiec nurkujący Junkers /Ju-87/. Przy czym wykształtowano w toku działań zasadę, iż typów Junkers należy używać do działań przeciwko wojskom na polu walki a typów Heinkel na obiekty tyłowe. Jako szturmowca /nietypowego zresztą/^{x/} Niemcy używali samolotu myśliwskiego typu Focke-Wulff /FW-190/, który bombardował i prowadził ogień z broni pokładowej z lotu nurkowego i koszącego.

W 1944 roku Niemcy zaczęli produkować pierwsze serie samolotów odrzutowych. Do najciekawszych typów tego rodzaju samolotów należy zaliczyć dwusilnikowy turboodrzutowy bombowiec Arado /AR-234/, turboodrzutowy myśliwiec Heinkel/He-162/ oraz dwusilnikowy myśliwiec turboodrzutowy Messerschmitt /Me-262/^{xx/}.

Pod koniec wojny Niemcy mieli też niewielką liczbę samolotów z silnikiem raketowym na paliwo płynne. Był to samolot typu Messerschmitt /Me-163/, bezogonowy myśliwiec startujący ze specjalnego wózka, a lądujący na płozach.

x/ Niemcy hitlerowskie do końca drugiej wojny światowej nie posiadały na swoim uzbrojeniu typowego samolotu szturmowego - Z.S.

xx/ Produkcja samolotu Heinkel /He-162/ osiągnęła w kwietniu 1945 r. cyfrę 750 szt., natomiast produkcja samolotu Messerschmitt/Me-262/ pod koniec wojny osiągnęła cyfrę 1.250 sztuk ze względu na prostotę konstrukcji, łatwość i szybkość produkcji - Z.S.

Należy jednak podkreślić, że to lotnictwo odrzutowe i rakiety nie mogło już wpłynąć decydująco na przebieg drugiej wojny światowej. Tym bardziej, iż wprowadzane z pośpiechem, bez spraw-
dzeń i przy stosowaniu coraz gorszych materiałów powodowały wiele katastrof, co na równi z brakiem przygotowania i doświadczenia u młodych pilotów wzbudzało niechęć i niedowierzenie.

W czasie działań zaczepnych wykorzystanie lotnictwa sprowadzało się do następujących zasad:

- wykorzystywania lotnictwa zmasowanie na głównych kierunkach uderzeń;
- maksymalnego zabezpieczenia działania "kolumn pancernych i zmotoryzowanych";
- skupiania głównej uwagi na działaniach w głębokości taktycznej;
- dla uzyskania bezwzględnej przewagi w powietrzu i maksymalnego wsparcia wojsk na głównych kierunkach, śmiałego stosowania manewru oddziałami i związkami taktycznymi lotnictwa.

Natarcie poprzedzone zwykle było długotrwałym wstępnym lotniczym przygotowaniem /trwającym do kilku dni/ oraz bezpośrednim lotniczym przygotowaniem ataku. Wszystko to poprzedzone było zawsze gruntownym rozpoznaniem. Natomiast wsparcie wojsk w natarciu na głównych kierunkach odbywało się zmasowanymi uderzeniami lotnictwa bombowego na wąskich odcinkach frontu.

Podstawową formą taktyczną lotnictwa niemieckiego było wykonywanie silnych uderzeń na wybranych kierunkach. Osiągano to przez skryte podejście grup do celu i powolne narastanie sił z różnych kierunków i z różnych wysokości.

Szeroko stosowaną formą był t.zw. atak kombinowany, polegający na tym, iż nad celem pojawiały się 2-4 samoloty rozpoznawcze, za nimi niewielka grupa bombowców obezwładniająca OPL przeciwnika i w trzecim rzucie drobne grupy lub pojedyncze bombowce, wybierające sobie cele i zachodzące nad nie po kilka razy. Ten sposób stosowano szczególnie przy bardzo słabej OPL przeciwnika, lub przy całkowitym panowaniu w powietrzu własnego lotnictwa.

Rzadziej stosowano naloty dużych grup 40-50 i więcej samolotów w asyście myśliwców, ze względu na ich małą skuteczność a duże straty własne. Ten sposób stosowano jedynie wówczas gdy nie posiadano panowania w powietrzu. Równie rzadko stosowano zmasowane naloty gwiazdziste na wyznaczone większe obiekty.

W wypadku spodziewanego przeciwdziałania myśliwców strony przeciwnej w rejonie celu stosowano t.zw. "wymiatanie" tych myśliwców, poprzez wysyłanie przodem grupy myśliwców mających za zadanie związać myśliwce OPL przeciwnika w walce i odciągnąć je z rejonu celu, a tym samym umożliwić własnym bombowcom swobodne działanie na cel^{x/}.

x/ Krzemiński Cz. mjr dypł. "Lotnictwo niemieckie w latach 1941-45". Wyd. ASG, W-wa 1961 r.

Takie sposoby działań lotnictwa niemieckiego w działaniach zaczepnych oraz ściśle współdziała- nie z wojskami lądowymi sprawiły, że ten rodzaj sił zbrojnych był potężny. środkiem wsparcia.

W działaniach obronnych lotnictwo niemieckie stosowało:

- naloty małych grup lub pojedynczych samo- lotów na najważniejsze cele w różnym cza - sie;
- naloty dużych grup /12-33 samoloty/ na naj- ważniejsze cele w jednym czasie;
- naloty zmasowane.

Jak widać szczególną uwagę przywiązywano do działań zmasowanych, które mogły mieć charakter zarówno uderzeń ześrodkowanych, jak i falowych.

Naloty wykonywano zwykle z następujących wy- sokości: z lotu koszącego do 100 m, z małych wy - sokości od 100 do 1000 m, ze średnich wysokości od 1000 do 4000 m i z dużych wysokości ponad 4000 m^{x/}.

W końcowym okresie wojny lotnictwo niemiec - kie skupiło swój wysiłek na zabezpieczeniu wyco- fywania się wojsk własnych. W tym celu używano lotnictwa prawie wyłącznie do zatrzymywania na - cierających wojsk przeciwnika.

Drugim, bardzo istotnym zadaniem w owym okre- sie, była konieczność zapewnienia wojskom własnym osłony z powietrza przed uderzeniami lotnictwa przeciwnika.

x/ Tamże-nazwy i wysokości podano wg ówczesnej no- menklatury.

To zadanie nabrało szczególnej wagi od 1944r. kiedy to lotnictwo radzieckie zdobyło panowanie w powietrzu oraz całkowitą przewagę operacyjną i strategiczną, absorbując znaczną część sił i środków napadu powietrznego przeciwnika przeznaczoną do innych zadań.

Podane wyżej zasady i tendencje działania lotnictwa niemieckiego można obserwować na przykładzie jego działań na kierunku 1 i 2 armii WP. W czasie działań 1 armii w rejonie Dęblin - Puławy działalność niemieckiego lotnictwa ograniczała się w zasadzie do lotów rozpoznawczych. Kiedy jednak armia przeszła do działań w rejonie przy czółka warecko-magnuszewskiego, aktywność lotnictwa niemieckiego natychmiast wzrosła. Podobnie było w czasie działań zaczepnych 1 armii na kierunku Pragi i Jabłonny.

W czasie walk o Warszawę, marszu na Pomorze oraz walk na Wale Pomorskim, a szczególnie na wybrzeżu Morza Bałtyckiego aktywność lotnictwa niemieckiego była niewielka. Chociaż według danych za pierwszą dekadę lutego 1945 r. na lotniskach Pomorza Zachodniego bazowało ponad 300 samolotów różnego rodzaju, w tej liczbie 60% samolotów myśliwskich. Jednak już wkrótce po uzupełnieniu strat według danych na 20 lutego 1945 roku, tylko 2 Armie Polową i 11 Armie Pancerną wspierało i osłaniało około 500 samolotów. Wynikało to z sytuacji ogólnej, a szczególnie z konieczności maksymalnego zabezpieczenia kierunku berlińskiego.

Aktywność lotnictwa niemieckiego wyraźnie wzrosła w okresie operacji berlińskiej w pasach działania 1 i 2 armii WP. Ilustrują to następujące cyfry^{x/} :

W pasie działań 1 armii w okresie od sierpnia 1944 do kwietnia 1945 roku zanotowano 2.372 samo - lotoprzeloty^{xx/}, co daje osiem samolotolotów na dobę, a w pasie 2 armii WP, w czasie od 16 do 30 kwietnia 1945 roku 440 samolotoprzelotów tj. około 30 samolotolotów na dobę. W sumie przed obiema armiami zanotowano 2.812 samolotoprzelotów lotni - ctwa niemieckiego.

b/ Teoretyczne zasady taktycznego wykorzystywania naziemnych środków OPL

Zasady taktycznego wykorzystania naziemnych środków OPL, zawarte w instrukcjach i regulami - nach obowiązujących w ludowym WP w czasie drugiej wojny światowej, można sprowadzić do następują - cych^{xxx/} :

- używać artylerii przeciwlotniczej scentra - lizowanie na szczeblu armii, w celu zapew - nienia osłony głównemu zgrupowaniu uderze - niowemu, ze szczególnym uwzględnieniem dy - wizji pierwszorzutowych. Dywizjom drugiego rzutu zapewniać osłonę z chwilą ich wprowa - dzenia do walki;

x/ Patrz wykres-załącznik nr 8.

xx/ Praca dyplomowa płk B.Gwardiak Wyd.ASG,Warsza - wa 1963 r. s.35.Por.sprawozdania Oddz.OPL 1AWP za okres VIII.44-IV.45. CAW III 4 t.466.

xxx/ Opracowano na podstawie instrukcji Nikitina , Taktika wojskowej zenitnoj artilerii,Wyd.Art. Ordera Lenina Akademii Krasnoj Armii im.F.Dzierżyńskiego 1942 s. 120-170.

- w rejonie osłanianego obiektu prowadzić ogień wielowarstwowy. Ilość warstw winna odpowiadać spodziewanej aktywności lotnictwa nieprzyjaciela jednorazowo nad osłanianym obiektem. Wychodzić z założenia, iż każdy cel powietrzny powinien być zwalczany jednocześnie, co najmniej jedną baterią artylerii przeciwlotniczej;
- rozmieszczać baterie artylerii przeciwlotniczej mk w odległości 0,8 do 1 km od przedniego skraju wojsk własnych, baterie sk od 1,5 do 2 km, przy zachowaniu między bateriami mk odległości w granicach 2 km, a dla artylerii sk do 7 km;
- organizować system obserwacji i alarmowania wojsk jako nieodłączny element OPL.

Powyższe ogólne zasady w toku działań bojowych rozwijały się stosownie do ich charakteru i warunków w jakich miały miejsce. I tak też było w ludowym WP, wynikało to bowiem zarówno z samej specyfiki organizacyjnej naszego wojska jak i ze specyficznych warunków działań 1 czy 2 armii WP. Tak na przykład w początkowym okresie działań 1 armii w ogóle nie starano się zapewniać osłony dywizjom pierwszego rzutu operacyjnego, koncentrowano natomiast uwagę na zapewnieniu osłony przeciwlotniczej takim elementom ugrupowania jak: przeprawy, lotniska, stanowiska dowodzenia, stacje i składy zaopatrzenia. Dopiero w miarę upływu czasu i zdobywania doświadczeń bojowych, zaczęto osłaniać dywizje pierwszego rzutu.

Z biegiem czasu przyjęto pewne ustalenia, które można by sprecyzować następująco:

- dywizje piechoty, działające w pierwszym rzucie operacyjnym na głównym kierunku uderzenia, starano się osłonić każdą jednym pułkiem artylerii przeciwlotniczej małego kalibru;
- drugi rzut operacyjny armii oraz rejon zasadniczych stanowisk ogniowych artylerii naziemnej osłaniano zwykle pułkiem średniego kalibru, którego zasięg ognia często wzmocniał ogień pułków małego kalibru, osłaniających pierwsze rzuty;
- stanowisko dowodzenia armii, stacje i składy zaopatrzenia osłaniał jednocześnie lub na przemian samodzielny dywizjon artylerii przeciwlotniczej;
- lotnictwo 4 PMDL zwykle osłaniał pułk małokalibrowy, rzadziej sdaplot;
- 1 brygada kawalerii i 1 brygada pancerna korzystały tylko z osłony organicznych oddziałów OPL.

W 2 armii WP 3 DAPlot wykorzystywano według wyżej podanych zasad. 26 paplot stale osłaniał 1 KPanc. Takie rozwiązania były w zasadzie najekonomiczniejsze przy ówczesnych potrzebach i możliwościach obu armii.

c/ Możliwości bojowe jednostek OPL

Możliwości bojowe 1 i 2 armii WP w zakresie osłony z powietrza były prawie jednakowe. Bowiem

armie posiadały w swych składach zbliżone ilości poszczególnych rodzajów uzbrojenia przeciwlotniczego. W 1 armii było jedynie więcej mniejszych pododdziałów OPL bezpośrednio działających w składzie związków i oddziałów ogólnowojskowych. Jak wynika z poprzednio dokonanych wyliczeń^{x/} armie posiadały:

- 1 AWP - 20 baterii artylerii przeciwlotniczej, w tym 5 baterii sk, co dawało średnio 20 armat sk i 85 mk oraz 65 pkm;
- 2 AWP - 20 baterii artylerii przeciwlotniczej w tym 4 baterie sk, co dawało średnio 16 armat sk i 88 mk oraz 68 pkm.

Jak wynika z podanych wyżej cyfr stosunek armat sk do mk przedstawiał się w 1 armii jak 1:4,25, a w 2 armii jak 1:5,5. Rzutowało to w pewnym stopniu na możliwości organizacji osłony przeciwlotniczej. Praktyczny bowiem zasięg pionowy artylerii przeciwlotniczej mk nie przekraczał 3.900 m, a sk 7.000 m. Wojska OPL tak 1 jak i 2 armii WP mogły więc zapewnić skuteczną osłonę z powietrza jedynie do wysokości 3000 m, a tylko częściowo do około 7.000 m. Ten moment na pewno nie był korzystny w drugiej wojnie światowej i przy używaniu przez nieprzyjaciela nowoczesnych samolotów.

Przyjmowano wówczas jako zasadę, iż jedna bateria artylerii przeciwlotniczej może zwalczać je-

x/ Patrz s. 8. ÷ 13

dnocześnie jeden cel powietrzny. Pułk mógł więc w zależności od organizacji zwalczać jednocześnie nie więcej niż 4-5 celów. Jeżeli przyjmiemy ugrupowanie baterii trzech pułków w trzy linie, to okaże się, że mogły one osłonić ogniem rejon szerokości do 10 km i głębokości 7 km, uwzględniając ogień kilkuwarstwowy /2-4 warstwy/. Biorąc pod uwagę, że według obowiązujących wówczas norm odcinek przełamania dla dywizji wynosił średnio 2-3 km, a dla armii 6-15 km^{x/}, artyleria przeciwlotnicza armii mogła więc prowadzić ogień jednocześnie do 15-16 celów działających poniżej 3.000 m i do 4-5 celów działających do wysokości 7.000 m. A więc w sumie do 19-21 celów. W działaniach bojowych nie było jednak wypadku, aby cała artyleria przeciwlotnicza jednej czy drugiej armii prowadziła jednocześnie ogień do 19-21 celów. Wynikało to z zasad działania lotnictwa niemieckiego oraz z warunków w jakich działały armie WP. Najczęściej do jednego celu prowadziło ogień jednocześnie kilka baterii, co znacznie zwiększało skuteczność OPL.

W takich warunkach artyleria przeciwlotnicza armii mogła zapewnić osłonę z powietrza następującym elementom ugrupowania operacyjnego:

- zgrupowaniu uderzeniowemu, na głównym kierunku działania armii, w składzie 2-3 dywizje oraz głównej masie artylerii - dwoma trzema pułkami artylerii przeciwlotniczej ;

x/ Rozwój taktyki Armii Radzieckiej w latach 1941-1945, Wyd. MON, Warszawa 1960, s. 158.

- zgrupowaniu pomocniczemu armii - jednym pułkiem;
- stanowisku dowodzenia, stacji zaopatrywania i składom armijnym - siłami około jednego dywizjonu lub pułku.

Bardzo często, w działaniach 1 armii organizowano również osłonę lotniska 4 PMDL - siłami około jednego pułku artylerii przeciwlotniczej, co osłabiało oczywiście osłonę wojsk lądowych.

Przy powyższym podziale sił i środków OPL w armii i przy średnich pasach działania związków taktycznych w natarciu, gęstość artylerii przeciwlotniczej wynosiła średnio 13-16 dział na 1 km odcinka przełamania^{x/}. Nie były to gęstości małe, jeżeli weźmiemy pod uwagę fakt, iż armie z reguły działały na pomocniczych kierunkach operacji.

Należy jednak podkreślić, że do osłony z powietrza poszczególnych obiektów ugrupowania operacyjnego, armie nie miały wystarczającej liczby oddziałów OPL. Na przykład w 2 armii WP potrzeby te kształtowały się następująco:

x/ Na przykład 1 armia WP w operacji pomorskiej uzyskała około 13 dział na 1 km, a 2 armia w operacji berlińskiej - 16 dział na 1 km odcinka przełamania. Armia Radziecka w operacji berlińskiej na głównym kierunku uderzenia osiągnęła gęstość około 22 dział przeciwlotniczych na 1 km odcinka przełamania - Z.S.

- do osłony dywizji pierwszego rzutu^{x/}, które średnio zajmowały obszar o powierzchni 35km² trzeba było trzech pułków artylerii przeciwlotniczej;
- do osłony grupy szybkiej /1 KPanc/ - jeden pułk artylerii przeciwlotniczej;
- do osłony przepraw - jeden pułk;
- do osłony stanowiska dowodzenia - jeden pułk;
- do osłony składów armijnych i stacji zaopatrzenia - jeden pułk.

W sumie 2 armia WP potrzebowała zatem siedem pułków artylerii przeciwlotniczej. Dysponowała natomiast tylko pięcioma pułkami. Stąd wynika wniosek, że 2 armia wymagała dodatkowego wzmocnienia dwoma pułkami. Oczywiście armia nigdy takiego wzmocnienia nie otrzymała i musiała zapewniać osłonę z powietrza swoich działań posiadаныmi etatowo siłami i środkami.

x/ Mowa tu oczywiście tylko o dywizjach piechoty pierwszego rzutu, działających na kierunku głównego uderzenia oraz z rozmieszczoną tam główną masą artylerii. Natomiast siły armii również pierwszego rzutu, ale działające na pomocniczym kierunku uderzenia, obok wydzielania pewnej określonej ilości środków ogniowych piechoty do organizacji OPL, powinny być dodatkowo otrzymać przynajmniej po jednej kompanii przeciwlotniczych karabinów maszynowych, czego niestety było brak - Z.S.

W działaniach obronnych możliwości bojowe sił i środków OPL w armii kształtowały się nieco korzystniej. Było to uwarunkowane większymi możliwościami wojsk do rozśrodkowania się i ukrycia, a tym samym zmniejszenia stopnia wrażliwości na atak lotnictwa nieprzyjaciela. Sprzyjały temu i inne warunki jak: szerokie pasy działań, wahające się w granicach 8-12 km dla dywizji i 30-50 km dla armii oraz mała aktywność lotnictwa nieprzyjaciela.

Według obowiązujących wówczas zasad użycia artylerii przeciwlotniczej w obronie, wojska armii szczebla taktycznego powinny organizować osłonę własnymi środkami. Artylerię przeciwlotniczą dywizjom przydzielano tylko na czas wykonywania przez nie bardzo ważnych zadań /wykonywanie kontrataków, osłona skrzydeł itp./.

Ogólnie rzecz biorąc, armia posiadającą artylerię przeciwlotniczą mogła, przy stosowaniu obowiązujących norm jej rozmieszczenia, zapewnić w obronie osłonę:

- dywizjom pierwszego rzutu i zgrupowaniu artylerii na głównym kierunku obrony - siłami dwóch pułków;
- dywizjom drugiego rzutu /odwodom/ - siłami jednego pułku;
- jednemu-dwom obiektom armijnym /SD, składy zaopatrzenia, lotnisko itp./ - siłami jednego-dwóch pułków.

Jak widać w działaniach obronnych możliwości osłony ogólnie mieściły się w granicach potrzeb armii w zakresie OPL.

Armie WP dysponowały jeszcze siłami kompanii obserwacyjno-meldunkowej każda. Kompanie te mogły wystawić po piętnaście posterunków obserwacyjno - meldunkowych, co pozwalało zorganizować system obserwacji i powiadamiania w pasie działania armii i nie dopuścić do zaskoczenia wojsk własnych przez lotnictwo nieprzyjaciela. Środki, jakimi te kompanie dysponowały nie zapewniały jednak w pełni wykonania tego zadania. Rozpoznanie przy pomocy obserwacji wzrokowej i środków optycznych, nie było w stanie zapewnić w każdej sytuacji uprzedzenia wojsk o celach powietrznych na dalekich podejściach i uzależnione było od pory roku, doby i warunków meteorologicznych. W tym stanie rzeczy posterunki te mogły wykrywać naloty na odległościach nie większych niż 5-6 km, co dawało jedynie możliwość otwarcia ognia artylerii przeciwlotniczej mk. Dla artylerii sk ta odległość już była za mała, dlatego zwykle prowadziła ona ogień z zaskoczenia.

Brakowało ponadto w kompaniach obserwacyjno - meldunkowych sprzętu do zorganizowania specjalnej sieci powiadamiania. Wykorzystywanie sieci dowodzenia dla tych celów, opóźniało alarmowanie wojsk, co miało często miejsce szczególnie w 1 armii WP.

d/ Rola i znaczenie naziemnych środków obrony przeciwlotniczej w systemie OPL wojsk

Naziemne środki przeciwlotnicze w systemie OPL wojsk, stanowiły w wielu wypadkach, jedyne środki osłony z powietrza. 1 armia WP dysponowała wprawdzie pułkiem lotnictwa myśliwskiego /4PMDL/

jednak wskutek braku doświadczenia bojowego i od -
powiedniego przeszkolenia oraz trudnych warunków
atmosferycznych, jak i trudności w przebazowywa -
niu i zaopatrzeniu materiałowo-technicznym nie
zawsze mógł on brać udział w osłonie wojsk^{x/}.

Osłony lotniczej nie można było oczekiwać rów -
nież od lotnictwa radzieckiego, jeżeli uwzględni
się fakt, że armie polskie działały na pomocni -
czych kierunkach uderzeń wojsk radzieckich.

Ścisła współpraca artylerii plot polskich
armii, z systemem naziemnych środków OPL armii ra -
dzieckiej, była bardzo ograniczona i możliwa do
realizacji tylko w bardzo wyjątkowych wypadkach^{xx/}.

Odczuwało się również brak dostatecznej ilo -
ści przeciwlotniczych karabinów maszynowych, jako
organicznych środków OPL pododdziałów i oddziałów
ogólnowojskowych^{xxx/}, które zabezpieczałyby je
przed niespodziewanymi uderzeniami z powietrza, a
jednocześnie potęgowałyby skuteczność ognia arty -
lerii przeciwlotniczej.

x/Np. w dniu 1.3.45 r. 1 plm dysponując 46 spraw -
nymi myśliwcami, wykonał 20 samolotolotów dla
zabezpieczenia działań szturmowców 3 plsz, przez
towarzyszenie do celu i z powrotem. A w okre -
sie walk o Kołobrzeg, które trwały 12 dni 1 plm
dokonywał nalotów tylko w czterech dniach tj.
10, 11, 13 i 15.3. Z tego tylko w jednym dniu pro -
wadził swobodne polowanie, a w pozostałych to -
warzyszył grupom szturmowców.

xx/Tak było np. w okresie walk 1 armii na przy -
czółku warecko-magnuszewskim w 1944 r., w cza -
sie forsowania Wisły w styczniu 1945 r. oraz na
przyczółku kostrzyńskim w marcu 1945 r., a w
2 armii w czasie jej przemarszu nad Nysę.

xxx/Z wyjątkiem 1KPanc /2AWP/, 1 BPanc, 1BKaw, które
dysponowały organicznymi pododdziałami OPL.

Jeżeli dodamy do tego zupełny brak reflektorów przeciwlotniczych na wyposażeniu ludowego Wojska Polskiego oraz zbyt późne włączenie się do akcji zorganizowanego systemu obserwacji i powiadamiania wojsk o napadzie z powietrza^{x/}, to stanie się faktem oczywistym, iż główną rolę w systemie OPL wojsk spełniały, przez cały czas działań właśnie naziemne środki obrony przeciwlotniczej, a ściślej mówiąc artyleria przeciwlotnicza. O dominującej roli artylerii przeciwlotniczej świadczą również i efekty jej działalności ogniowej, a w szczególności liczba strąconych przez nią samolotów nieprzyjaciela.

Oczywiście nie należy zapominać o roli pozostałych środków przeciwlotniczych i środków ogniowych piechoty wydzielonych specjalnie do walki z latającymi samolotami nieprzyjaciela i ich wkładzie w ogólnym systemie OPL wojsk.

x/ Do czasu wejścia do walki 11 komp. obs.-meld tj. styczeń 1945 r. oddziały artylerii plot organizowały obserwację i powiadamianie we własnym zakresie na SD i korzystały z ogólnej sieci posterunków obserwacyjnych.

3. OPERACYJNO-TAKTYCZNA ANALIZA DZIAŁAŃ NAZIEMNYCH ŚRODKÓW OPL W DZIAŁANIACH LUDOWEGO WP W LATACH 1943-1945x/

Na całym szlaku bojowym ludowego WP naziemne środki obrony przeciwlotniczej wykonywały cały szereg zadań bojowych o bardzo różnym charakterze. Począwszy od najprostszycch zadań osłony przeciwlotniczej obiektu punktowego, poprzez osłonę wojsk w czasie marszu, na postoju a skończywszy na osłonie wojsk walczących w różnych rodzajach działań bojowych.

Różne były sposoby i jakość wykonywania tych zadań. W miarę bowiem zdobywania doświadczeń bojowych doskonaliły się sposoby osłony, formy działań, metody pracy dowódców, sztabów i zespołów oraz umiejętność i nawyki całego stanu osobowego. To oczywiście nie mogło pozostać bez wpływu na zwiększanie się efektywności i skuteczności prowadzenia działań bojowych w miarę upływu czasu.

a/ Charakterystyka wykonywanych zadań przez siły i środki OPL

Pierwsze zadania zorganizowania osłony przeciwlotniczej polski pododdział OPL otrzymał w momencie wymarszu 1 dywizji na front pod Lenino. Zadanie jakie wówczas otrzymał 1 samodzielny dywi- zjon artylerii przeciwlotniczej polegało na zorganizowaniu osłony mostu na rzece Oka oraz stacji załadowniczej w Diwowo w czasie przemarszu 1 dywizji z

x/ Patrz schemat - Szlak bojowy jednostek artylerii plot LWP 1943-45-załącznik nr 9.

obozu sieleckiego i załadowywania się na transport kolejowy.

Do starcia z nieprzyjacielskimi samolotami wówczas jeszcze nie doszło, gdyż rejon ten był zbyt oddalony od linii frontu.

Podobne zadanie w tym rejonie wykonywał 1sdaplot powtórnie 31.12.45 roku osłaniając załadowywanie się 1 KPSZ a następnie towarzysząc mu osłaniał rejon koncentracji i przeładunkowe stacje na trasie, m. in. Poczynek, Łaptiewo i Darnica. Na tej ostatniej dochodzi do poważnego starcia z lotnictwem nieprzyjaciela^{x/}, gdzie przeciwlotnicy polscy stracili pierwsze niemieckie samoloty. Bitwa ta była chrztem bojowym dla polskich przeciwlotników.

Z chwilą wkroczenia na ziemie polskie nowo utworzona 1 DAPlot jako organiczna jednostka 1 armii WP miała zapewnić jej osłonę z powietrza w działaniach bojowych.

W okresie wychodzenia 1 armii nad Wisłę na odcinku Dęblin-Puławy, w ramach wojsk pierwszego rzutu strategicznego 1 Frontu Białoruskiego, 1DAPlot otrzymała zadania: osłony przemarszu podchodzą-

x/ W nocy z 8/9.04.1944 r. około 85 samolotów bombowych Ju-88 dokonało pod osłoną myśliwców silnego nalotu na stojące transporty na stacji Darnica, pod Kijowem m.in. transport 1 KPSZ. Nalot odpierali bohatersko przeciwlotnicy 1 sdaplot aż do momentu wyczerpania amunicji, stracając kilka samolotów nieprzyjaciela - S. Dębniak
"Szlak bojowy art. plot. WP" WPL; nr 10/58 r.

cych jednostek armii, osłony forsowania Wisły a następnie osłony rejonów obrony zajmowanych przez związki taktyczne 1 armii. Zadania te wykonywała 1 DAPlot w niepełnym składzie, gdyż jej dwa pułki /16 i 18/ maszerowały dopiero z rejonu Lubomla , gdzie osłaniały dotąd stacje zaopatrywania armii.

Jeszcze w trakcie wykonywania powyższych zadań jednostki OPL otrzymały kolejne zadanie bojowe rozkładające się w czasie na trzy charakterystyczne etapy i związane z nimi zadania szczegółowe :

- I etap trwający bardzo krótko bo zaledwie dwa dni, tj. 7 i 8.08 i związane z nim zadanie osłony przegrupowania związków 1 armii z rejonu Dębina i Puław na zaplecze przyczółka warecko - magnuszewskiego;
- II etap trwający od 9 do 13.08 i zadanie osłony przepraw na Wiśle w celu umożliwienia wprowadzenia związków 1 armii na przyczółek;
- III etap trwający najdłużej bo od 14.08 do 12.09, w którym podstawowym zadaniem była osłona przepraw na Wiśle z jednoczesną osłoną związków armii zajmujących obronę na przyczółku, a więc w warunkach bezpośredniej styczności z wojskami lądowymi nieprzyjaciela i przy dużej aktywności jego lotnictwa.

Zapewnienie skutecznej osłony w tym czasie wymagało od przeciwlotników umiejętności łączenia ognia z ruchem, prowadzenia intensywnego i skutecznego ognia oraz dobrej organizacji współdziałania ze związkami taktycznymi armii. Niestety, jak

wykazał przebieg działań, przeciwlotnicy 1 armii nie mogli jeszcze w pełni sprostać tym wszystkim wymaganiom m. in.: nie zawsze potrafili na czas dokonać potrzebnych przegrupowań, zając stanowiska ogniowe i osiągnąć gotowość bojową przed podejściem osłanianych wojsk, nawiązując z nimi łączność. Artyleria przeciwlotnicza zbyt późno skierowała część baterii na zachodni brzeg Wisły, co znacznie zmniejszyło efektywność osłony przepraw. Dało się również zauważyć zbyt głębokie rozmieszczenie stanowisk ogniowych baterii od przedniego skraju obrony, np. w 17 paplot osłaniającym 2 DP i 15 paplot osłaniającym stanowiska artylerii naziemnej.

Zasadnicze jednak zadanie tj. osłona przepraw na Wiśle zostało wykonane z powodzeniem. Przeprawy były czynne przez cały okres, z wyjątkiem dwugodziennej przerwy spowodowanej uszkodzeniem przeprawy. Lotnictwo niemieckie zostało zmuszone latać na wysokości 3.500-4.000 m, co poważnie obniżało skuteczność jego uderzeń.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę fakt, iż przeciwlotnicy 1 armii nie posiadali większego doświadczenia bojowego, byli zupełnie nie ostrzelani i że posiadali luki w wyszkoleniu, to dojdziemy do wniosku, że postawione im to trudne zadanie wykonali zadowalająco.

Do końca 1944 roku przeciwlotnicy 1 armii WP osłaniali również 1 DP, a potem 1 armię w natarciu na Pragę i próby forsowania przez nią Wisły w rejonie Żerania, zdobywając nowe doświadczenia z zakresu osłony wojsk walczących w mieście.

W sumie w działaniach w 1944 roku przeciwlotniczy 1 armii WP zdobyli doświadczenia w osłonie przeciwlotniczej: kolumn marszowych, rejonów koncentracji wojsk, przepraw, wojsk walczących na przyczółku i w obronie za przeszkodą wodną, wojsk nacierających na duże miasto, lotnisk, SD armii i stacji zaopatrywania.

Wykonywanie tak zróżnicowanych zadań osłony dawało przeciwlotnikom możliwość podniesienia poziomu wyszkolenia bojowego i strzeleckiego, zdobycia hartu bojowego a przez to stać się pełnowartościowymi przeciwlotnikami w oczekujących ich nowych działaniach bojowych.

W 1945 roku naziemne środki obrony przeciwlotniczej rozpoczęły działalność bojową od osłony działań zaczepnych 1 armii WP z dużym nie spotykanym dotąd rozmachem. Podstawowe zadania osłony^{x/}, jakie naziemne środki OPL 1 armii wykonywały w operacji warszawskiej, były już realizowane przez nie w poprzednich działaniach armii, dlatego też nie napotymano większych trudności w tym zakresie. Zmianie uległa tylko jakoś tych zadań, wynikająca właśnie z rozmachu ofensywy styczniowej AR.

x/ Podstawowymi zadaniami były: osłona przepraw na Wiśle i oddziałów forsujących, osłona zgrupowań uderzeniowych w natarciu w mieście, osłona pozostałych elementów ugrupowania operacyjnego, jak: SO artylerii naziemnej, SD armii, lotniska, stacji i składów zaopatrywania wojsk - Z.S.

Podobnie było podczas osłony wojsk 1 armii w czasie wykonywania t.zw. marszu-manewru, w drugim rzucie operacyjnym 1 Frontu Białoruskiego, z rejonu Warszawy do rejonu Bydgoszczy na froncie około 250 km. Osłona kolumn marszowych była już znana oddziałom OPL armii, trudności wynikały jedynie z powodu szybkiego tempa działań i dużej przestrzeni na jakiej się one odbywały tym bardziej, że zostały one przedłużone niejako o działania pościgowe 1 armii, prowadzone od Bydgoszczy aż do pasa przesłaniania Wału Pomorskiego tj. o 125 km. W sumie więc wojska 1 armii pokonały odległość 375 km w ciągu 13 dób.

W obydwóch działaniach zadania dla oddziałów OPL 1 armii były prawie identyczne. Zwiększał się jedynie stopień trudności ich realizacji w miarę zwiększania się tempa działań, odległości od stacji i składów zaopatrzenia, kurczenia się zapasów paliwa, powstawania masowych uszkodzeń sprzętu i zwiększania się wyczerpania żołnierzy. Trudności te potęgowane były przez złe warunki atmosferyczne^{x/}, trudne warunki terenowe, różny stopień ruchliwości związków armii itp.

W trudnych warunkach pola walki przyszło działać przeciwlotnikom 1 armii również w lutym 1945 roku w czasie walk armii o Wał Pomorski, tj.

x/ W okresie lutego i marca 1945 r. w rejonie Pomorza warunki atmosferyczne były bardzo niedo-
godne. Plucha, zawieja śnieżna, roztopy itp. Temperatura wahała się od 0 do +3° w lutym i +7 ,
+10° w marcu - Z.S.

ufortyfikowany pas obrony usytuowany w trudnych warunkach terenowych.

Wojska 1 armii prowadziły działania bojowe na oddzielnych, izolowanych kierunkach i to działania manewrowe. W takich właśnie działaniach przeciwnicy musieli zapewniać wojskom osłonę z powietrza przy dużym wzroście aktywności lotnictwa nieprzyjaciela, w porównaniu z dotychczasowymi działaniami.

Przystąpieniem do przełamania ostatniej pozycji Wału Pomorskiego, t.zw. pozycji ryglowej, 1 armia zapoczątkowała działania na Pomorzu Zachodnim, które zakończyły się zdobyciem Kołobrzegu i wyjściem na wybrzeże Morza Bałtyckiego^{x/}.

Działania te można dla większej jasności podzielić na trzy etapy i związane z nimi ściśle, grupy zadań osłony przeciwlotniczej:

- I etap obejmujący okres od 1 do 7.03.1945 roku, to działania 1 armii o przełamanie t.zw. pozycji ryglowej Wału Pomorskiego, łącznie z działaniami w głębi operacyjnej i likwidacją okrążonego nieprzyjaciela;
- II etap trwający od 8 do 18.03.1945 roku obejmujący walki o Kołobrzeg i w rejonie Kamienia Pomorskiego;

x/ Działania te mieściły się w ramach t.zw. operacji pomorskiej, która trwała od 1 do 30.3.1945r.

- III etap zamykający się w granicach 19.03-13.04. 1945 roku obejmujący działania wojsk 1 armii w obronie wybrzeża Morza Bałtyckiego, Zalewu Ka - mińskiego i Szczecińskiego.

W toku trwania wyżej wymienionych etapów siły i środki obrony przeciwlotniczej armii wykonywały zadania osłony zarówno takie, z którymi miały do czynienia w dotychczasowych działaniach, jak i nowe, dotychczas nie znane. Do tych ostatnich należy zaliczyć osłonę przeciwlotniczą grup pościgowych, wojsk dokonujących okrążenia i likwidacji okrążo - nego większego zgrupowania nieprzyjaciela oraz ob - ronę przeciwlotniczą wojsk organizujących obro - nę przeciwdesantową na wybrzeżu Morza Bałtyckiego. Trzeba dodać, że osłona przeciwlotnicza była orga - nizowana w warunkach działań wojsk armii w opera - cyjnej głębokości, a więc w warunkach szerokich pa - sów, działań na kierunkach, braku ciągłej linii frontu itp.

Przy studiowaniu doświadczeń z drugiej wojny światowej nie należy pomijać pewnych charaktery - stycznych momentów, które miały miejsce w tych działaniach, a mianowicie:

a/ Organizowanie ochrony i obrony stanowisk ogniowych artylerii i innych elementów jej ugrupo - wania bojowego przed atakami rozbitych grup nie - przyjaciela pozostających za linią frontu w dzia - łaniach pościgowych. Konieczność organizowania ta - kiej ochrony potwierdzają następujące przykłady. W czasie rozpoznawania nowego rejonu stanowisk og - niowych na przedmieściu Złocieńca grupa rekonesan -

sowa 17 pułku artylerii plot została ostrzelana przez Niemców, którzy zajmowali jeszcze pojedyncze budynki. Na skutek wymiany strzałów zginął szef sztabu 17 pułku. Podobny wypadek miał miejsce w 15 pułku, gdzie na przedmieściach Złocieńca poległ dowódca kompanii pkm^{x/}. W czasie zajmowania stanowisk ogniowych przez 18 pułk artylerii przeciwlotniczej wzięto do niewoli 22 Niemców^{xx/}. Również w 15 pułku grupa żołnierzy wzięła do niewoli, ukrywającego się w lesie obok stanowisk ogniowych, dowódcę dywizji "Barwalde" generała lejtnanta Reutel'a wraz z grupą 80 żołnierzy i oficerów, itd.^{xxx/}

b/ Zdecentralizowane użycie 1 DAPlot w czasie walk o Kołobrzeg, kiedy to wytworzyła się taka sytuacja, że 17 pułk mk osłaniał SD i odwody armii łącznie z SD 1 DAPlot w rejonie Gryfic, 15 pułk mk i 18 pułk sk osłaniały wojska walczące o Kołobrzeg /38 km na półn-wsch od Gryfic/ a 16 pułk mk osłaniał lotnisko 4 PMDL w Mierosławcu /86 km na półn-wsch od Gryfic, zaś 1 sdaplot osłaniał stację wydawczą w Płotach /14 km płd Gryfice/^{xxxx/}. Mimo, iż utworzono specjalną grupę operacyjną dla kierowania osłoną w rejonie Kołobrzegu^{xxxxx/}, to

x/ CAW - Zespół akt 1 DAPlot t. 30 -
Meldunek bojowy nr 13.

xx/ CAW - Zespół akt 15 paplot t. 32 -
Kronika 15 paplot.

xxx/ CAW - Zespół akt 1 DAPlot t. 30 -
Zespół akt 15 paplot t. 32.

xxxx/ Płk dr E. Jadziak "Wyzwolenie Pomorza",
Wyd. MON Warszawa 1963 r.

xxxxx/ CAW Zespół akt 1 DAPlot, t. 30.

jednak dowodzenie OPL w tych warunkach było na pewno bardzo trudne i wymagało stałej uwagi, operatywności i dużego wysiłku. Tym bardziej, jeżeli weźmie się pod uwagę szczupłość środków łączności.

c/ Wykorzystanie pododdziałów OPL 1 armii do walki z nieprzyjacielem naziemnym w Kołobrzegu. Chodzi tu mianowicie o użycie części obsługi dział 15 pułku artylerii przeciwlotniczej mk i jego kompanii pkm, wraz z przeciwlotniczymi karabinami maszynowymi, jako oddziału szturmowego do walk ulicznych^{x/}. Było to wówczas możliwe, ponieważ lotnictwo nieprzyjaciela prawie całkowicie zaniechało działalności bojowej w pasie działań 1 armii WP.

d/ Wykorzystanie artylerii przeciwlotniczej do walki z celami naziemnymi nieprzyjaciela. Wskutek małej aktywności lotnictwa nieprzyjaciela dla wsparcia piechoty w walkach ulicznych baterie przeciwlotnicze prowadziły ogień z dobrymi rezultatami. Ogień prowadziły zarówno baterie sk jak i mk. Np. 1 bat 18 paplot sk od 17.30 do 18.00 15.3 prowadziła ogień do takich celów naziemnych jak: latarnia morska i kościół /prawdopodobny PO/ wystrzelując 55 pocisków, a od 18.00 do 18.20 strzelały pozostałe baterie wystrzelując jeszcze 27 pocisków. 18 paplot prowadził również ogień w dniu 16 i 17.3 wystrzelując łącznie 110 pocisków. Natomiast

x/ Oddział taki zorganizowano w wyniku oddolnej inicjatywy szeregowców 15 pułku artylerii przeciwlotniczej. Mimo, iż wszyscy zadeklarowali swój ochotniczy udział, wybrano tylko 52 ludzi z poszczególnych baterii, 47 z kompanii pkm i 5 z dowództwa, razem 104. CAW-Zespół akt 1 DAPlot, t.62, s.24-30. Zespół akt 15 paplot t. 11.

st 15 paplot w okresie od 15 do 18.3 strzelając do celów naziemnych zużył około 2.800 pocisków^{x/}.

e/ Wykorzystywanie okresów względnego spokoju na froncie, głównie w czasie działań obronnych na wybrzeżu Morza Bałtyckiego, do przeprowadzenia treningów specjalistycznych, doskonalenia obsługi dział i przyrządów oraz prowadzenia planowego szkolenia całego stanu osobowego oddziału OPL. Szkolenie to było prowadzone w grupach zorganizowanych jeszcze podczas podstawowego szkolenia, przed wyruszeniem na front i trwało 6-8 godzin dziennie. Głównym jego celem było usunięcie na gorąco spostrzeżonych w ostatnich walkach braków i niedociągnięć oraz lepsze przygotowanie pododdziałów do przyszłych działań bojowych.

Po miesięcznym prawie okresie przebywania w obronie na wybrzeżu morskim 1 armia WP otrzymała nowe zadanie, miała wziąć udział w ostatniej operacji drugiej wojny światowej, w operacji berlińskiej AR. Aby wykonać to zadanie musiała najpierw przegrupować swe związki znad Bałtyku do rejonu przyczółka kostrzyńskiego na dolnej Odrze.

Pierwszym zadaniem oddziału OPL armii było w tym wypadku zapewnienie osłony przegrupowania^{xx/}.

x/ Praca dypl. mjr. S. Mrówczyńskiego. Wyd. ASG Warszawa 1961 r., s. 58-59.

xx/ Niektóre związki 1 armii WP musiały w czasie przegrupowania pokonać odległość około 200 - 250 km-Z.S.

Zadanie było bardzo trudne. Przemarsz odbywał się tylko w nocy i wyprowadzał na kierunek największej aktywności lotnictwa nieprzyjaciela, bo na kierunku berliński. Równocześnie z realizacją powyższego zadania, pododdziały OPL musiały osłonić rejon koncentracji wojsk 1 armii oraz wprowadzenie części z nich na podstawy wyjściowe do forsowania Odry i głównych sił na przyczółek 47 Armii Radzieckiej^{x/}. A więc jak widać zadanie oddziałów OPL było skomplikowane.

W toku trwania operacji berlińskiej oddziały OPL 1 armii osłaniały forsowanie i przeprawy, wojska walczące w pierwszym rzucie operacyjnym, wprowadzanie odwodów i drugich rzutów, przegrupowując się artylerię naziemną, SD armii, stację zaopatrywania i lotnisko 4 PMDL^{xx/}.

W głębi operacyjnej zadania osłony z powietrza wojsk 1 armii znacznie się skomplikowały. Należało bowiem zapewnić osłonę wojskom w czasie pościgu za wycofującym się nieprzyjacielem, w okresie czasowej obrony na szerokim froncie oraz przy forsowaniu rubieży wodnych w toku końcowego pościgu, wyprowadzającego wojska armii nad Łabę^{xxx/}.

x/ Praca dyplomowa mjr. S. Namedyńskiego p.t. "Analiza i ocena organizacji OPL 1 armii WP w operacji berlińskiej AR". Wyd. ASG, Warszawa 1960 r., s. 12.

xx/ Tamże, s. 10.

xxx/ Tamże, s. 143-145, 140-150, 170-172.

W operacji berlińskiej brały również udział wojska 2 armii WP, a wraz z nimi 3 DAPlot oraz 26 paplot mk. Przed operacją 2 armia musiała jednak pokonać marszem odległość ponad 1000 km, a jej oddziały OPL zapewnić osłonę trasy przemarszu. Dla 3 DAPlot nie były to jej pierwsze zadania. Pierwszym zadaniem jakie otrzymała 3 DAPlot było osłona plot SD 2 armii WP w rejonie Międzyrzec Podlaski. Zadanie to 3 DAPlot wykonywała od 29.11.1944 roku, by w końcu tego roku przejść do osłony Lublina.

Wkrótce dywizja została podporządkowana operacyjnie 1 Frontowi Białoruskiemu i wykonywała zadania osłony stacji kolejowej i magazynów wojskowych w rejonie Mińska Mazowieckiego. Następnie /17-25.1.45 r./ zgodnie z rozkazem została przesunięta w rejon Łodzi, celem zorganizowania obrony przeciwlotniczej tego miasta. Stąd 8.3 zgodnie z rozkazem z 3.3 przegrupowała się 3 DAPlot do m. Strzelce Krajeńskie k. Poznania. Stąd znowu 22.3 po podporządkowaniu 2 armii WP dowódcy 1 Frontu Ukraińskiego, 3 DAPlot odeszła na osłonę lotniska i stacji kolejowej w m. Oleśnica. Po krótkim tam pobycie 3 DAPlot od 1 do 6.4. przegrupowywała się poszczególnymi pułkami do rejonu Trzebnicy, Lubania a stamtąd na podstawy wyjściowe nad Nysę.

W toku operacji berlińskiej 3 DAPlot wykonywała zadania osłony podobne do zadań 1 DAPlot, To podobieństwo wynikało z tego, iż charakter operacji, jej rozmach, oraz warunki terenowe na obydwu

kierunkach, jak również miejsce, rola i zadania obydwóch armii były prawie że jednakowe.

Do nowych zadań oddziałów OPL 2 armii WP należą zaliczyć:

- a/ osłonę przez 26 paplot mk 1 KPanc, działającego jako grupa szybka 2 armii. Korpus prowadził bowiem działania prawie samodzielnie, w znacznym oddaleniu od sił głównych armii, co wpływało na specyfikę osłony;
- b/ bardziej samodzielne działania pułków przeciwlotniczych osłaniających poszczególne dywizje, walczące w głębi operacyjnej, na dużych odległościach jedna od drugiej i przy zagrożeniu kontratakami i przeciwuderzeniami;
- c/ osłonę z powietrza oddziałów, które znalazły się w okrążeniu. W tym wypadku oprócz normalnych zadań dochodziły nowe, mające na celu walkę z nieprzyjacielem naziemnym, szczególnie z jego czołgami i artylerią, zarówno w czasie walk w okrążeniu jak i w czasie wyjścia z niego;
- d/ walkę pododdziałów artylerii plot z wojskami pancernymi nieprzyjaciela. Bowiem pododdziały OPL oprócz osłony z powietrza, były zmuszone prowadzić zaciętą walkę z czołgami i samochodami pancernymi nieprzyjaciela, atakującymi stanowiska ogniowe artylerii przeciwlotniczej.

Działania w operacji berlińskiej AR nie były ostatnimi dla oddziałów OPL 2 armii. Bezpośrednio po nich 2 armia wzięła udział w wyzwoleniu Czechosłowacji. Oddziały OPL armii osłaniały więc wojska

2 armii w natarciu na Mielnik i Pragę, które to natarcie nosiło charakter działań pościgowych za resztkami armii hitlerowskiej i resztkami "Luftwaffe".

Jeżeli chodzi o pozostałe jednostki OPL ludowego WP to wykonywały one w końcowej fazie wojny również szereg zadań bojowych. Większość tych zadań nosiła jednak charakter zadań OPL OK /tak zresztą jak i część zadań 3 DAPlot/.

I tak: 4 DAPlot jako pierwsze zadanie bojowe wykonywała osłonę węzła kolejowego Siedlce od 15.1. 1945 roku. Od 1.2. natomiast przejęła dywizja od 3 DAPlot osłonę m. Łodzi. Jednak już w dniu 15.2 4 DAPlot otrzymała rozkaz przegrupowania się do Poznania, na osłonie którego pozostała już do końca wojny. Wraz z 4 DAPlot działała przez cały czas 13 samodzielna kompania obs.-meld.

Natomiast celem zabezpieczenia OPL Naczelnego Dowództwa i Sztabu Generalnego WP stacjonujących we Włochach k. Warszawy, został wyznaczony 32 spaplot, 11 sdaplot, 1 kompania PKM i 10 samodzielna kompania obs.-meld. Komendantem punktu OPL "Włochy" został dowódca 32 spaplot. Całość punktu pod względem ogniowym i gotowości operacyjnej, została podporządkowana komendantowi OPL Warszawy tj. dowódcy 75 DAPlot AR. Osłona punktów i obiektów była prowadzona wg specjalnie opracowanego planu.

W sumie w OPL punktów i obiektów na terenach Polski uczestniczyło:

- dwie /3 i 4/ DAPlot - 36 dział sk, 144 dział mk i 104 PKM;

- jeden /32/ spaplot - 16 dział mk, 16 PKM;
- jeden /11/ sdaplot - 12 dział mk, 3 PKM;
- trzy /12,13 i 10/ skomp obs.-meld. - 45 poste -
runków.

Jednostki te w sumie dysponowały: 32 działami sk, 172 działami mk, 123 PKM-ami, 12,7 mm i 45 posterunkami obs.-meld. Takie oto były początki polskiego systemu OPK.

- Wyniki i wnioski z działalności ogniowej jedno -
stek OPL

Z analizy działalności bojowej pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych OPL na całym szlaku bojowym ludowego WP wynika, iż najczęstszymi zadaniami wykonywanymi przez siły i środki obrony przeciwlotniczej były:

- osłona wojsk armii w czasie przemarszów i na postojach oraz w rejonach ześrodkowania, przy czym z zadaniem tym jednostki OPL spotkały się już na ziemi radzieckiej, a następnie wykonując to zadanie przemierzyły tysiące kilometrów, by w końcu wojny wyjść nad Łabę. Zadanie to było bardzo złożone, gdyż jednostki OPL musiały osłaniać przemarsze różnego rodzaju;
- osłona wojsk pierwszego rzutu operacyjnego armii a szczególnie zgrupowań uderzeniowych działających - cych na głównych kierunkach, gdzie zwykle decydowały się losy walki, w różnych rodzajach działań bojowych a więc w natarciu na zawczasu przygotowaną obronę nieprzyjaciela, w natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej, w natarciu na duże

- miasto, w pościgu, w obronie wybrzeża morskiego, w obronie za rzeką, w obronie na przyczółku itp.;
- osłona odwodów i drugich rzutów operacyjnych za - równo na podstawach wyjściowych, jak i w czasie wprowadzania ich do walki;
 - osłona głównych rejonów SO artylerii i SD armii;
 - osłona przepraw przez przeszkody wodne zarówno na początku jak i w toku prowadzonych operacji. Za - danie to ze względu na znaczenie przepraw i ich wrażliwość na działania lotnictwa, należy zali - czyć do najtrudniejszych;
 - osłona stacji załadowniczych, wyładowniczych i zaopat - rywania oraz składów i innych urządzeń tyłowych ar - mi;
 - osłona lotnisk lotnictwa wspierającego armii roz - mieszczonych w strefie przyfrontowej;
 - osłona rejonu dyslokacji Naczelnego Dowództwa WP oraz ważniejszych ośrodków polityczno-ekonomicz - nych jak: Lublin, Warszawa, Włochy, Łódź, Poznań itd.

Należy zaznaczyć, że wykonanie prawie każde - go z wyżej wymienionych zadań wymagało od jedno - stek OPL odrębnej organizacji dowodzenia, kiero - wania ogniem, systemu obserwacji i ugrupowania sił i środków. To z kolei wymagało odpowiedniego wy - szkolenia całego stanu osobowego tych jednostek, dużego doświadczenia, dyscypliny, ostrzelania i wysokiego ducha bojowego. Z analizy przebiegu walk ludowego WP wynika, że jednostki OPL wypełniały zawsze nałożone na nie zadania z pozytywnymi

rezultatami. Świadczą o tym chociażby następujące dane cyfrowe.

W pasie działań 1 armii WP w okresie od sierpnia 1944 roku do kwietnia 1945 roku zanotowano 2.375 samolotoprzelotów^{x/} co daje około osiem samolotoprzelotów na dobę. W pasie 2 armii WP w czasie od 16 do 30 kwietnia 1945 roku zanotowano 440 samolotoprzelotów tj. około 30 samolotoprzelotów na dobę.

Z tych przytoczonych wyżej ilości jednostki OPL 1 armii w okresie od sierpnia 1944 roku do końca kwietnia 1945 roku zestrzeliły 82 samoloty nieprzyjaciela^{xx/}. Z tego 18 samolotów ogniem artylerii przeciwlotniczej sk, 59 samolotów ogniem artylerii przeciwlotniczej mk, 5 samolotów ogniem przeciwlotniczych karabinów maszynowych. Do zestrzelenia tych samolotów zużyto 9.288 sztuk amunicji 85 mm, 46.606 sztuk amunicji 37 mm, 36.221 sztuk amunicji 12,7 mm. Jak widać ilość zestrzeleń przez artylerię średniokalibrową odpowiadała ówczesnej normie /około 500 poc./ zużycia pocisków do zestrzelenia jednego samolotu, gdyż uzyskiwano zestrzelenia średnio przy 516 pociskach sk lub 812 pociskach mk czy 7.244 pociskach PKM 12,7 mm.

x/ Patrz tabela - załącznik nr 8.

xx/ Patrz tabela - Zestawienie ilościowe zestrzelonych samolotów nieprzyjaciela przez art. plot. 1 i 2 AWP - załącznik nr 10.

Były to średnie niższe niż osiągnięte przez jednostki artylerii przeciwlotniczej AR, które na zestrzelenie jednego samolotu nieprzyjaciela zużywały w II wojnie światowej około 600 pocisków sk lub około 900 pocisków mk. W armii niemieckiej średnie te były jeszcze wyższe bo około 4.000 pocisków średniej i ciężkiej artylerii lub około 6.500 pocisków artylerii lekkiej.

Oddziały OPL 2 armii WP zestrzeliły 35 samolotów nieprzyjaciela, na co podobnie jak i w 1 armii zużyto niewielkie ilości amunicji /np. mało - kalibrowej; 596 sztuk na samolot/.

W sumie jednostki OPL 1 i 2 armii WP zestrzeliły 117 samolotów nieprzyjaciela. Jest to jednocześnie rezultat osiągnięty przez wszystkie na - ziemne środki przeciwlotnicze ludowego WP , gdyż artyleria przeciwlotnicza OND zużywając w 19 strzelaniach 435 pocisków sk, 2.044 pociski mk i 5.370 pocisków do PKM nie uzyskała żadnych zestrzeleń samolotów nieprzyjaciela.

Ponadto lotnictwo ludowego WP w ciągu całego swojego szlaku bojowego straciło w sumie 18 samolotów nieprzyjaciela. Po doliczeniu ich do ilości zestrzeleń przez naziemne środki OPL otrzymamy globalną cyfrę 135 zestrzelonych samolotów nie - przyjaciela.

Również znacznymi sukcesami mogą poszczycić się jednostki OPL obu armii. Wg niepełnych danych jednostki te zniszczyły lub zdobyły:

- około dwóch batalionów piechoty;
- 48 punktów ogniowych;

- 280 samochodów różnych typów;
- 12 czołgów;
- 8 samochodów pancernych;
- 6 dział, 45 karabinów i automatów.

Wszystkie wyżej wymienione sukcesy zostały okupione dość znacznymi stratami własnymi i to zarówno w ludziach jak i w sprzęcie bojowym. Szczególnie dotkliwe straty mimo krótkiego okresu walk frontowych poniosły jednostki OPL 2 armii WP w zwyciężonych bojach o Łużyce.

Tak oto w dużym skrócie przedstawia się wysiłek organizacyjny i bojowy ludowego WP w zakresie systemu OPL wojsk i OK oraz wyniki świadczące o wkładzie jednostek OPL w dzieło zniszczenia armii Niemiec hitlerowskich w II wojnie światowej.

OPRACOWAŁ:

/-/ ppłk dypl. ZAWADZKI St.

Wykonano w 60 egz.

Egz. nr 1-60-bibl.jawna

Wyk. ppłk dypl. Zawadzki

Druk J.D. dn. 4.10.71 r.

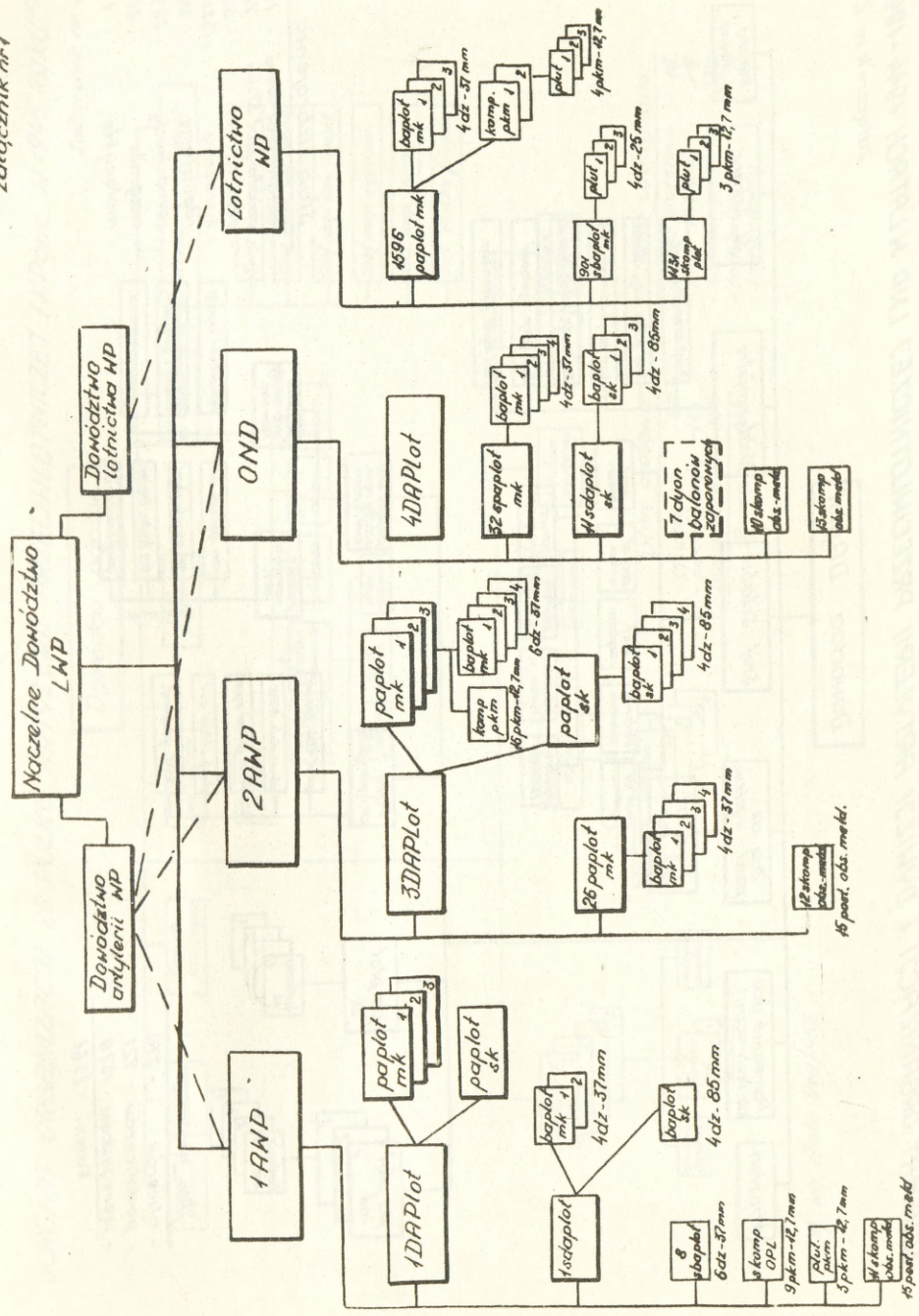
nr ks. 1462/2603/WW.

kor. HS

Druk ASG - O-XV- 5181 - nr zam 2851 z dn. 24.10.71

druk ukończono 23.10.71

ORGANIZACJA NAZIEMNYCH ŚRODKÓW OPL W LNP W LATACH 1943-1945
Załącznik nr 1

STANY BOJOWE JEDNOSTEK ARTYLERII PLOT W 1 I 2 ARMII WD NA 1.1.1945. 4. 1945r

Lp	Nazwy jednostek	liczebny stan ludzi				Karabinów masy- nych typu	pistoletów masy- nych	pkm	dziwota plot		samochody	PUZO-3	sprzęt optyczny			nadsłuch	aparaty telefont.	Urząd
		oficerów	podofi- cerów	szere- gowców	razem				86mm	37mm			dalmierz 2m	dalmierz 1-m	lornetki			
Stan na dzień 1.1.1945r. jednostek art. plot w 1 ARP																		
1	Dowództwo 10APlot i jej jednostki	66	69	123	264	135	17	-	-	29								
2	15 paplot mk	50	117	340	512	300	41	-	-	23	19							
3	16 paplot mk	46	98	342	480	296	36	15	-	23	24							
4	17 paplot mk	46	98	342	499	291	34	13	-	24	23							
5	18 paplot sk	42	131	312	511	391	37	4	16	-	37							
6	Razem w 10APlot	250	513	1462	2266	1413	165	48	16	70	143							
7	1 szepplot	30	87	226	302	208	67	5	4	8	35							
8	4 kompania obs.-meld	3	27	101	131	411	-	-	-	-	-							
9	Ogółem w 1 ARP (bez 8 paplot 1 BKan i 3K OPL 1BPanc)	283	627	1789	2699	1730	232	53	20	78	180							
Stan na dzień 16.4.1945r. jednostek art. plot w 2 ARP																		
10	Dowództwo 3BPPlot i jej jednostki	52	81	134	267	130	14	-	-	96								
11	61 paplot mk	53	151	307	507	336	40	16	-	24	37							
12	69 paplot mk	44	116	324	481	331	31	16	-	24	37							
13	66 paplot mk	51	110	336	497	336	41	16	-	24	-							
14	75 paplot sk	46	135	310	491	380	32	4	16	-	20							
15	Razem w 3BPPlot	246	593	1408	2246	1543	152	52	16	72	221							
16	26 paplot mk (1K Panc)	42	106	247	395	108	190	16	-	16	32							
17	12s kompania obs. meld.	9	29	112	150	115	31	-	-	-	-							
18	Ogółem w 2 ARP	297	728	1767	2798	1736	379	68	16	88	259							

x) Nie uwzględniono stanów 8 paplot 1BKan, 8 kompan OPL 1BPanc oraz jednostek art plot OND

**NIKTÓRE DANE TAKTYCZNO-TECHNICZNE RADZIECKICH I NIEMIECKICH ARMAT
PRZECIWPLOTNICZYCH Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ x)**

Załącznik nr 6

Lp	Rodzaj sprzętu	Donośność			Szybkość-za- mość w strza- kach na min. (w sek)	Czas przejścia w położenie		Ciężar w kg	
		maksymalna pionowa (w m)	maksymalna pionowa (w m)	praktyczna pozioma (w m)		bojowe (w sek)	marso- we (w sek)		Jednost- ka ogro- nia
1.	85mm armata plot wz 1939 - prod. radz.	10600	15500	7000	15500	80	120	150	4300
2.	37mm armata plot wz 1939 - prod. radz.	6700	8500	3000	8500	25	60	200	2100
3.	12,7mm plot karabin ma- szywny wz 1938 - prod. radz.	—	—	1500	2000	—	—	2000	157
4.	88mm armata plot wz 1941 - prod. niem.	14950	19700	10900	15000	—	—	—	8300
5.	37mm armata plot wz 1937 - prod. niem.	6500	8700	3100	8000	—	—	—	2500
6.	20mm armata plot wz 1938 - prod. niem.	2000	4800	2000	4400	—	—	—	770

x) Sporządzono na podstawie informatora takt.-techn. oficerów art. plot OK Hyd MON 1960r; Nikitina
Taktika wojstowej zeniitnoj artillerii, Hyd 1942r. s 5 i 14; Die Deutsche Geschütze 1939-45, Hyd. J.F. Lehman,
München 1960r s 174-195.

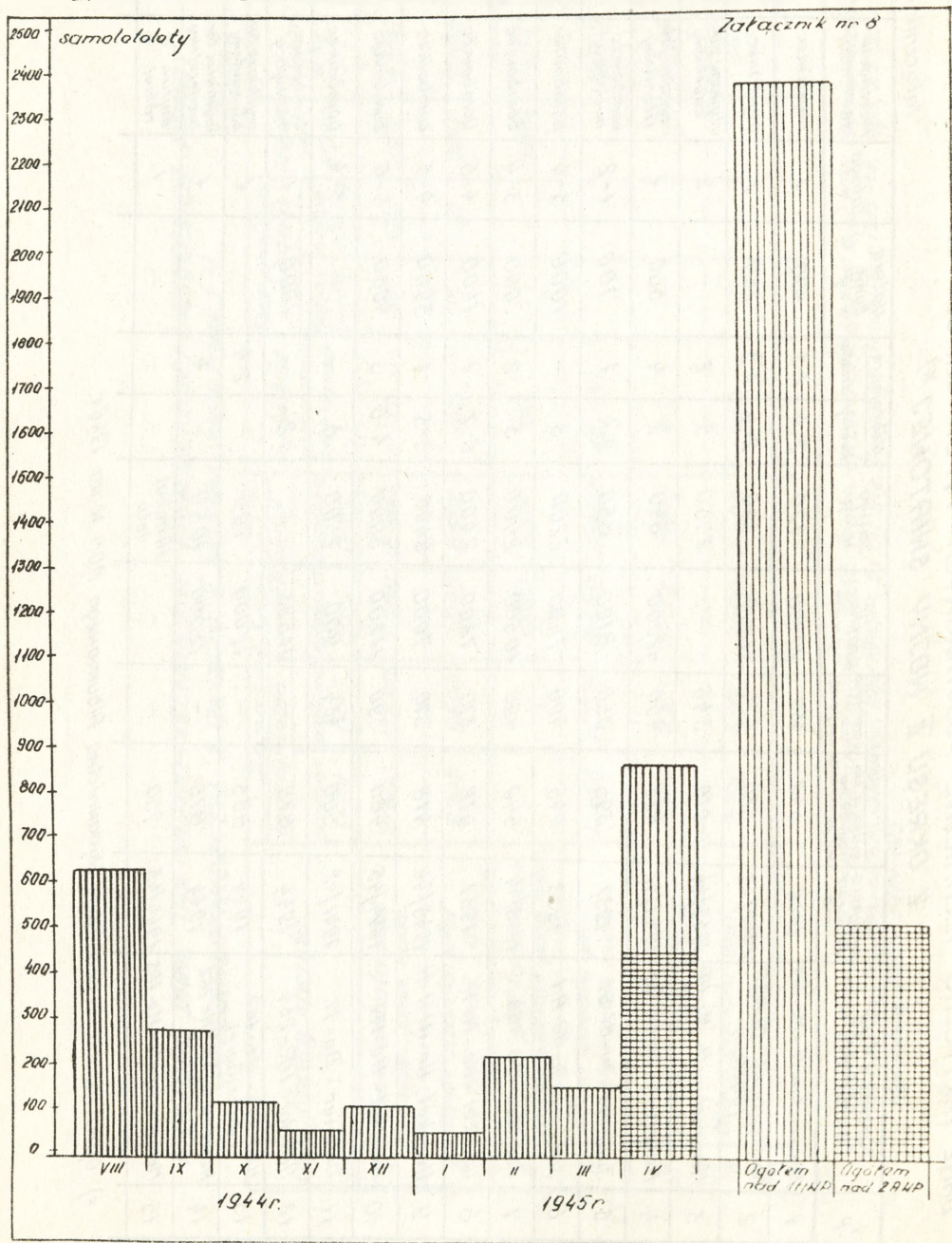
**DANE TAKTYCZNO-TECHNICZNE PODSTAWOWYCH TYPOW SAMOLOTÓW NIEMIECKICH
Z OKRESU II WOJNY ŚWIATOWEJ x)**

Załącznik nr 7

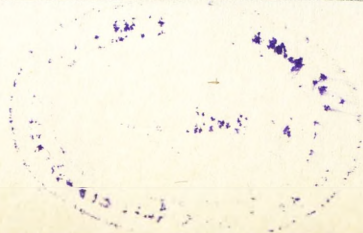
Lp	Nazwa i typ samolotu	Rok przyjęcia do uzbrojenia	Prędkość		Pułap praktyczny w km.	Zasięg w km	Uzbrojenie		Udźwig bomb w kg	Zakładka	Przeznaczenie samolotu	Uwagi
			maks. w km	pr. poziomym w km/godz.			kamery	działka				
1	Messerschmitt - Me-109	1936	540	450	10 700	720	2-4	1-2	100	1	myśliwiec	
2	Messerschmitt - Me-108 G (Gustaw)	1942/43	630	470	11 400	820	2-4	1-3	250	1	myśliwiec	
3	Messerschmitt - Me-110	1943/44	610	346	—	2 750	5	2	—	2	uzupełn. jako samoloty	
4	Focke Wulf - FW 190 A3	1941/42	625	450	12 000	840	2	4	500	1	uzupełn. jako samoloty	
5	Junkers - Ju-87 B2	1937	395	350	8 100	850	2-4	1	700	1-2	bombowiec nurkowy	
6	Junkers - Ju 88 A-1	1938	445	400	7 400	2 200	3	—	1000	3-4	bombowiec	
7	Junkers - Ju 188	1943/44	540	490	10 300	2 400	3	2	2 000	3-4	bombowiec	
8	Heinkel - He-111 H	1937	418	370	7 300	2 400	6-7	1	1 400	4-5	bombowiec	
9	Heinkel - He-111 H-11	1943/44	418	370	7 000	2 400	3-5	1	3 900	4-5	bombowiec	
10	Heinkel - He-177	1944/45	480	390	11 200	3 000	4-5	3	4 000	4-6	bombowiec	
11	Donnier - Do-17	1941/42	500	434	900	2 500	3	—	—	3-4	bombowiec	
12	Arado - AR-234	1944	879	—	11 523	—	2	—	1 900	1	bombowiec nurkowy	
13	Heinkel - He-362 (Völkjäger)	1944	835	—	12 000	700	—	2-4	—	1	myśliwiec turbostrzalny	
14	Messerschmitt - Me 262 (Schwalbe)	1944	875	—	12 000	10 50	—	4	—	1	myśliwiec turbostrzalny	
15	Messerschmitt - Me-163	1944/45	950	—	—	10 minut lotu	—	—	—	1	myśliwiec rakiet.	y

x) Opracowano na podstawie Wydawnictwa Alburtonego MON N-ka 1946r.

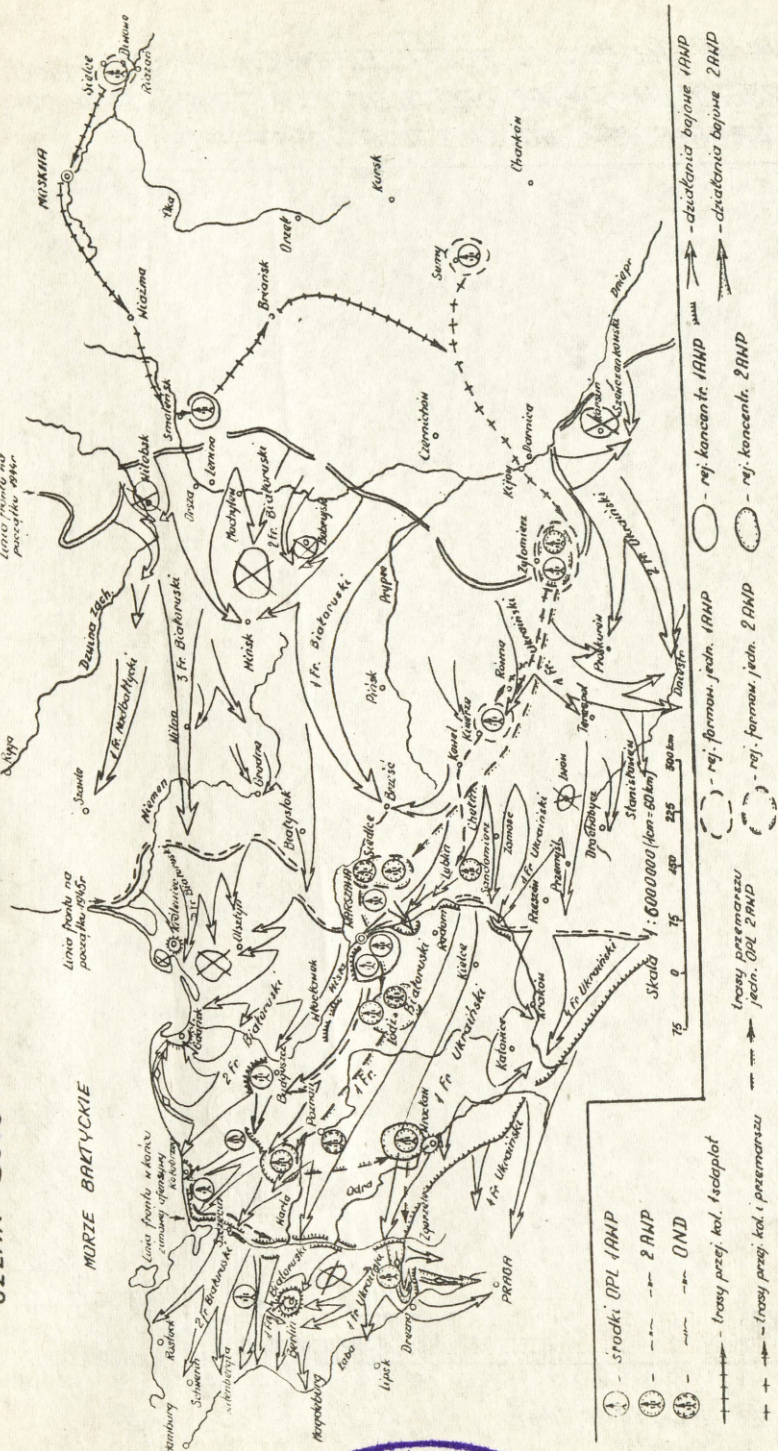
ILOŚĆ SAMOLOTÓW W POSZCZEGÓLNYCH MIESIĄCACH
W PASIE 1 I 2 ARMII WP WYKONANYCH PRZEZ LOTNICTWO
NIEMIECKIE OD SIERPNIA 1944 DO KWIETNIA 1945 ROKU

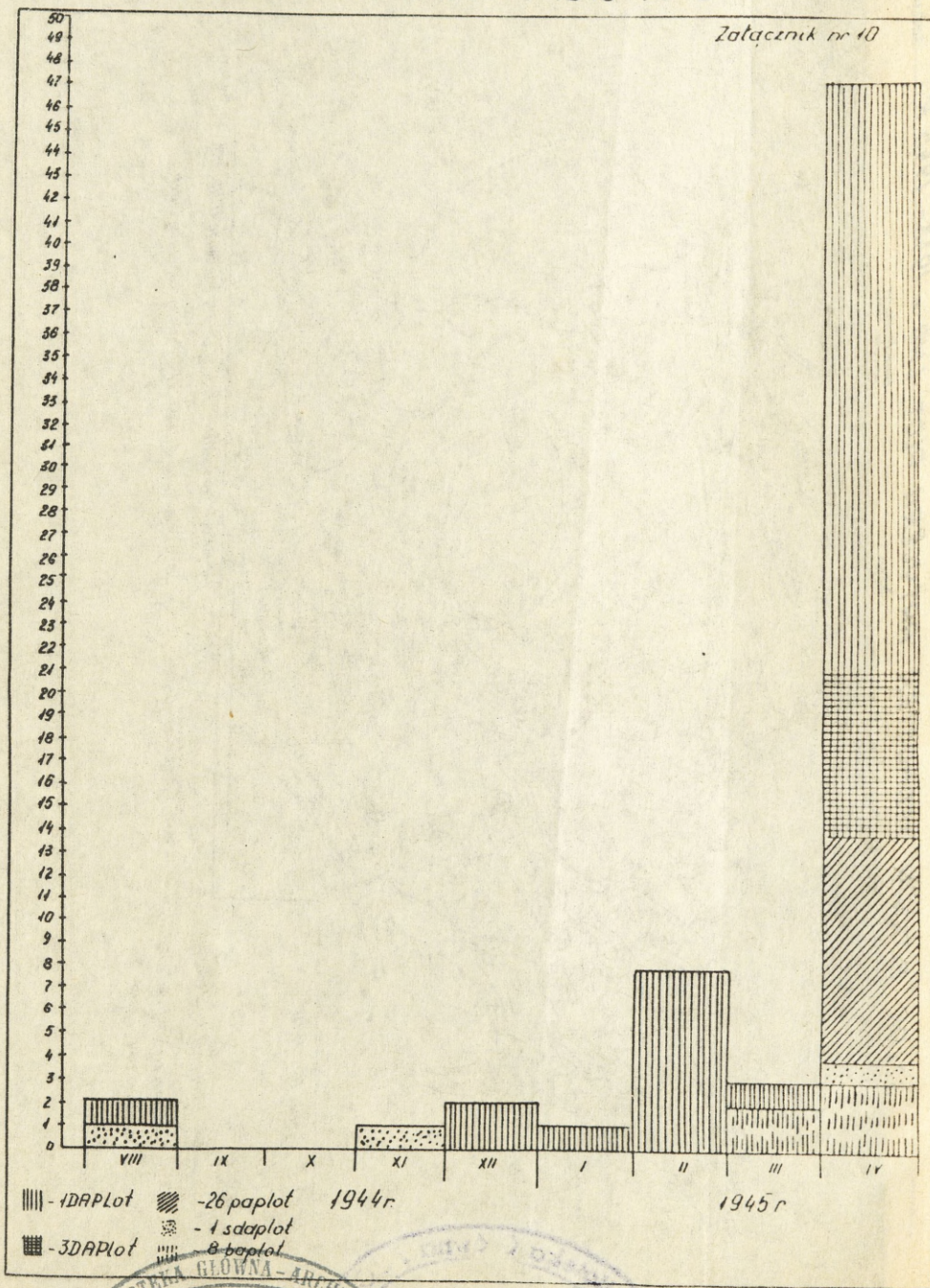
62

SZLAK BOJOWY JEDNOSTEK ARTYLERII PIOT LWP - 1943-1945 R. Załącznik nr 9

ZESTAWIENIE ILOŚCIOWE ZESTRZELONYCH SAMOŁOTÓW
 NIEPRZYJACIELA PRZEZ ART. PLOT 1 I 2 ARMII WP W OKRE-
 SIE OD SIERPNI 1944 DO KWIETNIA 1945 ROKU

64

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
 Nr ewid. 60318
 II
 Akademii
 Narodowej